

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**TÜRK VE ARNAVUTLUK HUKUKUNDA
MİLLETLERARASI HAKEM KARARLARININ
TANINMASI VE TENFİZİ**

FATMİRA MULAĞ

**ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
DEVLETLER ÖZEL HUKUKU BİLİM DALI**

EYLÜL 2016

**TÜRK VE ARNAVUTLUK HUKUKUNDA MİLLETLERARASI HAKEM
KARARLARININ TANINMASI VE TENFİZİ**

Fatmira MULAJ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
DEVLETLER ÖZEL HUKUKU BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

EYLÜL 2016

Fatmira Mulaj tarafından hazırlanan “Türk ve Arnavutluk Hukuku’nda Milletlerarası Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından ~~OY BİRLİĞİ~~ / OY ÇOKLUĞU ile Gazi Üniversitesi Özel Hukuk Anabilim Dalında Devletler Özel Hukuku Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof.Dr. Feriha Bilge TANRIBİLİR

Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi

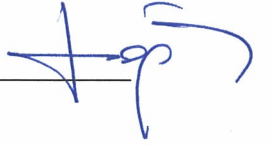
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Başkan: Prof.Dr. Vahit DOĞAN

Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye: Yrd. Doç. Dr. Sema ÇÖRTOĞLU KOÇA

Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi

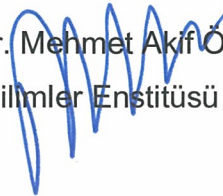
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Tez savunma tarihi: 06/09/2016

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof.Dr. Mehmet Akif ÖZER
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü (V.)

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Fatmira MULAJ

06.09.2016

TÜRK VE ARNAVUTLUK HUKUKUNDA MİLLETLERARASI HAKEM
KARARLARININ TANINMASI VE TENFİZİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Fatmira MULAJ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Eylül 2016

ÖZET

Tezimizin konusu, yabancı hakem kararlarının incelemesi olduğundan esas olarak yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi ele alınacaktır. Çalışmamızın amacı, öncelikle tahkim ile yabancı hakem kararı kavramlarını açıklamak ve milletlerarası tahkim sonucunda verilen yabancı hakem kararlarını tanıma ve tenfiz aşamasına değinilecektir. Arnavutluk'ta tahkim uygulaması çok yaygın ve gelişmiş olmadığı için Türk ve Arnavutluk hukukunda tahkim kurumu incelenecek ve özellikle yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi üzerinde durularak Arnavutluk hukuku bağlamında çözüm önerileri ortaya konmaya çalışılacaktır. Bu açıdan iki farklı devletin mevzuatı ve uygulamasının ele alınması önem taşımaktadır. Türk Hukuku'nda yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin iki düzenleme mevcuttur: 5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) ve 1958 Tarihli New York Sözleşmesi. Türkiye'de yabancı hakem kararları, temel olarak MÖHUK'un 60-63. maddelerindeki hükümlere göre tenfiz olunur. Günümüzde New York Sözleşmesi uluslararası hakem kararlarının tanınması ve tenfizi konusunda en önemli düzenleme olduğu için New York Sözleşmesi uygulama alanı dışında kalan milli sayılmayan hakem kararlarının Türkiye'de tanınması ve tenfizi MÖHUK hükümlerinin uygulanması söz konusu olur.

Bilim Kodu : 2.144
Anahtar Kelimeler : Yabancı Hakem Kararları, New York Sözleşmesi, Türk Hukuku, Arnavutluk Hukuku.
Sayfa Adedi : 77
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Feriha Bilge TANRIBİLİR

RECOGNITION AND ENFORCEMENT OF FOREIGN ARBITRAL AWARDS IN
TURKISH AND ALBANIAN LAW
(M. Sc. Thesis)

Fatmira MULAJ

GAZİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES
September 2016

ABSTRACT

The subject of this thesis is to consider foreign arbitral awards and mainly recognition and enforcement of foreign arbitral awards. The aim of this study is to explain the concept of arbitration, foreign arbitral awards and recognition and enforcement of this awards. The arbitration in Albania is primitive and not widely spread for this arbitration in Turkish and Albanian law will be examined with special emphasis on recognition and enforcement of foreign arbitral awards. After this will be easy to put some solutions in the context of the Albanian law. According to this aspect it is important to study legislation in two different states. In Turkish Law, two regulations concerning the recognition and enforcement of foreign arbitral awards are available: Law no. 5718 International Private and Procedural Law and The New York Arbitration Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards. Nowadays, the New York Convention became the most important regulation for recognition and enforcement of the foreign arbitral awards thus, in Turkey the rest arbitral awards outside the application field of New York convention will be enforcement according to International Private and Procedural Law.

Science : 2.144
Key Words : Foreign Arbitral Awards, New York Convention, Turkish Law,
Albanian Law
Page : 77
Supervisor : Prof. Dr. Feriha Bilge TANRIBİLİR

TEŞEKKÜR

Bu çalışma konusunun belirlenmesinden tamamlanmasına kadar geçen süre içerisinde tüm meşguliyetlerine rağmen ilgilerini esirgemeyen Yüksek Lisans Tez Danışmanım Prof. Dr. Feriha Bilge Tanrıbilir'e saygılarımı sunar, kendisine müteşekkirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MİLLETLERARASI TAHKİM KAVRAMI VE HUKUKİ DÜZENLEMELER

1.1. GENEL OLARAK TAHKİM KAVRAMI	3
1.2. MİLLİ TAHKİM-MİLLETLERARASI TAHKİM AYRIMI	4
1.3. MİLLİ HAKEM KARARI- MİLLETLERARASI HAKEM KARARI AYRIMI	6
1.3.1. Genel olarak hakem kararı kavramı	6
1.3.2. Yerli hakem kararı	6
1.3.3. Yabancı hakem kararı	7
1.3.4. Milletlerarası hakem kararı	8
1.4. TÜRK HUKUKUNDA MİLLETLERARASI TAHKİME UYGULANACAK KURALLAR	9
1.4.1. Milli Tahkime İlişkin Kurallar	9
1.4.2. Milletlerarası Tahkime İlişkin Kurallar	10
1.4.2.1. Milletlerarası Sözleşmeler	10
1.4.2.2. Kanunlar	12
1.5. ARNAVUTLUK HUKUKUNDA MİLLETLERARASI TAHKİME UYGULANACAK KURALLAR	14
1.5.1. 1912-1944 Döneminde Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması Ve Tenfizi	14

Sayfa

1.5.2. 1944-1990 Döneminde Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi	17
1.5.3. 1990 Yılından Bugüne Kadarki Düzenlemelerde Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması Ve Tenfizi	19
1.5.4. Türkiye Cumhuriyeti ile Arnavutluk Cumhuriyeti arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi	21
1.5.4.1. Sözleşme Kapsamına Giren Kararlar	22

İKİNCİ BÖLÜM**1958 TARİHLİ NEW YORK SÖZLEŞMESİNE GÖRE YABANCI HAKEM KARARLARININ TANINMASI VE TENFİZİ**

2.1. NEW YORK SÖZLEŞMESİNİN UYGULAMA ALANI.....	25
2.1.1. Genel Olarak	25
2.1.2. Uygulama Alanına İlişkin Çekinceler	27
2.1.2.1. Mütakabiliyet Koşulu	27
2.1.2.2. Uyuşmazlığın Ticari Olması Koşulu	28
2.2. NEW YORK SÖZLEŞMESİNE GÖRE YABANCI HAKEM KARARLARININ TANINMA VE TENFİZ ŞARTLARI	29
2.2.2. Tanıma ve Tenfiz Şartları	32
2.2.2.1. Tahkim Sözleşmesinin Geçersizliği veya Tarafların Ehliyetsizliği....	32
2.2.2.2. Adil Yargılama Hakkının İhlâli	34
2.2.2.3. Tahkim Sözleşmesinin veya Tarafların İstemlerinin Dışında Karar Verilmesi.....	35
2.2.2.4. Hakem Seçim Yöntemine veya Usule Uygulanacak Kurallara Aykırılık	36
2.2.2.5. Hakem Kararının Bağlayıcı Olmaması veya İptal Edilmiş Olması.....	37
2.2.2.6. Uyuşmazlığın Tahkime Elverişli Olmaması	40
2.2.2.7. Hakem Kararının Kamu Düzenine Aykırı Olması	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİLLÎ HUKUK DÜZENLERİNDE YABANCI HAKEM KARARLARININ TANINMASI VE TENFİZİ

3.1. TÜRK HUKUKUNDA YABANCI HAKEM KARARLARININ TANINMASI VE TENFİZİ	43
3.1.1. Genel olarak	43
3.1.2. Tenfizin Ön Şartları	44
3.1.2.1. Yabancı Bir Hakem Kararının Olması	44
3.1.2.2. Hakem Kararının Kesinleşmesi ve İcra Kabiliyeti Kazanması veya Taraflar İçin Bağlayıcı Olması	45
3.1.3. Tenfizin Esasa İlişkin Şartları	46
3.1.3.1. Mütakabiliyet İlkesinin Aranmaması	46
3.1.3.2. Tenfizin Reddi Sebepleri	48
3.1.4. Tenfiz Usulü	50
3.2. ARNAVUTLUK HUKUKUNDA YABANCI HAKEM KARARLARININ TANINMASI VE TENFİZİ	52
3.2.1. Genel olarak	52
3.2.2. Tenfizin Reddi Sebepleri	54
3.2.2.1. Arnavutluk Cumhuriyeti'nde yürürlükte olan hükümlere göre, uyuşmazlık yabancı hakem kararını veren mahkemenin yetkisinde olamaması	54
3.2.2.2. Dava dilekçesi ve mahkeme celbi davalıya uygun bir yol ve zamanında tebliğ edilmeyip savunması için fırsat verilmemiş olması	55
3.2.2.3. Aynı taraflara, aynı sebebe ve aynı konuya ilişkin olarak Arnavut mahkeme tarafından farklı bir karar verilmiş olması	57
3.2.2.4. Yabancı hakem kararı kesinleşmeden önce Arnavut mahkemesinde aynı dava açılmış olması	58
3.2.2.5. Yabancı hakem kararının kendi mevzuatına aykırı olarak kesinleşmiş olması	60
3.2.2.6. Arnavutluk mevzuatının temel ilkeleri ile uyumlu olmaması.	61

Sayfa

3.2.3. Tenfiz Usulü	63
3.3. KARŞILAŞTIRMA.....	65
SONUÇ	69
KAYNAKÇA.....	71
ÖZGEÇMİŞ	77

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
B.	Baskı
BATİDER:	Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Dergisi
bkz.	bakınız
C.	Cilt
DEÜHF	Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi
f.	fıkra
F.Z.	Fletore Zyrtare (Resmi Gazete)
HD.	Hukuk Dairesi
HMK	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
ICC	International Chamber of Commerce (Milletlerarası Ticaret Odası)
ICSID	International Centre for the Settlement of Investment Disputes (Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi)
m.	madde
MHB	Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
MÖHUK	Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
MTK	Milletlerarası Tahkim Kanunu
No.	Numara
R.G.	Resmi Gazete
s.	sayfa
S.	Sayı
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
UNCITRAL	United Nations Commission on International Trade Law (Birleşmiş Milletler Milletlerarası Ticaret Hukuku Komisyonu)
vd.	Ve devamı

GİRİŞ

Son yıllarda milletlerarası ticari uyuşmazlıkların çözümünde, en önemli yöntemlerden biri milletlerarası tahkimdir. Böylece birçok ülkede milletlerarası tahkimi düzenlemeye ihtiyaç haline gelmiştir. Arnavutluk, 1990 yılı sonrası geçirdiği değişim neticesinde daha dışa açık bir yapıya kavuşmuştur. Yabancı sermayeyi ülkeye çekmek için farklı prosedürler başlamıştır. Bu çerçevede mevzuatında değişiklik yapmış ve yeni bazı kanunlar kabul edilmiştir. Ayrıca Arnavutluk birçok ikili ve çok taraflı milletlerarası sözleşmeye de taraf olmuştur. Buna rağmen Arnavutluk'ta şimdiye kadar milletlerarası tahkime ilişkin özel bir kanun yoktur. Böylece Arnavutluk'ta Hukuk Muhakemeleri Kanunu¹, Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında 10 Haziran 1958 tarihli New York Sözleşmesi (New York Sözleşmesi)², Devletler ve Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümlemesi Hakkında Sözleşme (ICSID)³ ve Milletlerarası Ticari Tahkime İlişkin Avrupa (Cenevre Sözleşmesi) Sözleşmesi'nde⁴ uluslararası tahkim düzenlenmiştir.

Türk hukukunda ise milletlerarası tahkime ilişkin düzenlemeler mevcuttur. 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun⁵'da ilk olarak yabancı hakem kararlarının tanınmasına ve tenfizine ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Daha sonra 21 Ocak 2000 tarihli 4501 sayılı Kamu Hizmetleri ile İlgili İmtiyaz Şartlaşma ve Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Tahkim Yoluna Başvurulması Halinde Uyulması Gereken İlkelere Dair Kanun⁶ ve 21 Haziran 2001 tarihli 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu⁷ ile uluslararası tahkim Türk mevzuatında düzenlenmiştir.

¹ Kanunun metni için bkz. http://www.qbz.gov.al/botime/kusht_kode/Kodi_Proc_Civile-2009.pdf (Erişim tarihi: 02.07.2016).

² Sözleşmenin metni için bkz. <http://www.newyorkconvention.org/english> (Erişim tarihi: 02.07.2016).

³ Sözleşmenin metni için bkz. https://icsid.worldbank.org/ICSID/StaticFiles/basicdoc/CRR_English-final.pdf (erişim tarihi: 02.07.2016).

⁴ Sözleşmenin metni için bkz.

<http://www.jus.uio.no/lm/europe.international.commercial.arbitration.convention.geneva.1961/> (Erişim tarihi: 02.07.2016).

⁵ R.G. 22.5.1982-17701

⁶ R.G. 22.01.2000-23941.

⁷ R.G. 05.07.2001-24453.

Tahkimin uygulama alanı çok geniştir. Arnavutluk'ta tahkim uygulaması gelişmiş olmadığı için Türk ve Arnavutluk hukukunda yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi karşılaştırmalı olarak incelenerek Arnavutluk hukuku bağlamında çözüm önerileri ortaya konmaya çalışılacaktır. Böylece tezde de farklı noktada bulunan ama aynı yönde ilerleyen iki devletin yabancı hakem kararlarına karşı tavrı ele alınacaktır.

Tezimizin konusu, yabancı hakem kararlarının incelenmesi olduğundan esas olarak milletlerarası hakem kararlarının tanınması ve tenfizi ele alınacak ve iç hukuktaki tahkime değinilmeyecektir. Tezimiz üç bölümden oluşmaktadır. Tezimizin birinci bölümünde uluslararası tahkimin tanımı, milli tahkim-milletlerarası tahkim ayrımı, milli hakem kararı-milletlerarası hakem kararı ayrımı ve milletlerarası tahkimin tabi olacağı hukuki rejim incelenecektir. Tezimizin ikinci bölümünde New York sözleşmesi gereğince hakem kararlarının tanınması ve tenfizi incelenecektir. Tezimizin üçüncü bölümünde ise milli hukuk düzenlerinde yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi üzerinde durulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MİLLETLERARASI TAHKİM KAVRAMI VE HUKUKİ DÜZENLEMELER

1.1. GENEL OLARAK TAHKİM KAVRAMI

Son yıllarda milletlerarası ticari uyuşmazlıkların çözümünde, en önemli yöntemlerden biri milletlerarası tahkimdir. Tahkim kurumu milli ve milletlerarası hukuk sistemlerinde herkesçe tanınan bir kavram olmasına rağmen çok eski bir müessesedir⁸. XX. yüzyılda devletlerin milli hukuk kurallarının milletlerarası ticari ilişkilerden doğan uyuşmazlıklarda çözüm bulmakta yeterli olmaması ve söz konusu ihtilâflara ilişkin karar verebilecek milletlerarası mahkemelerin bulunmaması nedeniyle milletlerarası tahkim milletlerarası ticari uyuşmazlıklarının çözümünde önemli bir yere sahip olmuştur⁹.

Tahkim, tarafların iradesine bağlı özel bir yargılama sistemi olmakla beraber, kararların milli mahkemelerden daha hızlı verilebileceği bir prosedürdür. Ayrıca tahkim, ticaret dünyasının hedeflerine uygundur; çünkü milletlerarası ekonomik uyuşmazlıkları kısa bir zamanda çözüm bulmaktadır¹⁰.

Genel anlamda tahkim, “*taraflar arasında doğmuş veya doğması muhtemel uyuşmazlıkların devlet yargısında çözümlenmesi yerine, kanunun tahkim yolu ile çözümlenmesine izin verdiği konular kapsamında olmak şartıyla, hakem adı verilen kişiler aracılığıyla çözümlenmesi konusunda tarafların anlaşmaları sonucunda gidilebilecek bir uyuşmazlık çözüm yoludur*”¹¹. Yani, uyuşmazlığın tahkim yolu ile

⁸ Şanlı, C. (1986). Milletlerarası Ticari Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi (BATİDER)*, (181), 13.; Ekşi, N. (2013). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Tahkim*. İstanbul: Beta Yayınevi, 1.

⁹ Birsnel, M. (2005). Türkiye’de Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinin Anayasal ve Küresel Boyutları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi (DEÜHF) Dergisi*, 7(2), 2-3.

¹⁰ Şanlı, C. (2011). *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*. (Dördüncü Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi, 226.

¹¹ Akıncı, Z. (2007). *Milletlerarası Tahkim*. (İkinci Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi, 29.

çözülebilmesi için iki şart var: uyuşmazlık tahkime elverişli olmalı ve taraflar uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözümleneceği konusunda anlaşmış olmalıdır.

Doktrinde pek çok yazar tarafından tahkim kavramı farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bir yazara göre: “*Tahkim, ihtilâfların hakem vasıtası ile halledilmesini öngören usuli müesseseyi ifade eder*”¹². Başka bir yazar tahkimi “*Bir hak üzerinde uyuşmazlığa düşmüş iki tarafın, anlaşarak, bu uyuşmazlığın çözümlenmesini özel kişilere bırakmalarına ve uyuşmazlığın bu özel kişiler tarafından incelenip karara bağlanması*” olarak tanımlanmıştır¹³.

Uyuşmazlığın çözümünde kullanılacak yöntemi, uyuşmazlığı çözecek özel kişileri, hakemlerin yetkileri ve toplanma yerlerini, yargılama dilini, uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuku, taraflar tespit etmektedir¹⁴. Tahkim, taraf iradelerine tabi bir uyuşmazlık çözüm yolu olmakla beraber taraflar arasındaki asıl sözleşmenin bir ögesi olabileceği gibi, bu sözleşmeden bağımsız bir tahkim sözleşmesi de olabilir¹⁵.

1.2. MİLLİ TAHKİM-MİLLETLERARASI TAHKİM AYRIMI

Tahkim milli tahkim ve milletlerarası tahkim biçimde bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Milli tahkim, bir devletin iç hukukuna göre milletlerarası addedilmeyen tahkim türüdür. Milletlerarası tahkim ise belli bir

¹² Yeğengil, R. (1974). *Tahkim (L'Arbitrage)*. İstanbul, 91.

¹³ Kuru, B., Arslan, R., Yılmaz, E. (2002). *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*. (On dördüncü Baskı). Ankara: Yetkin Yayınevi, 931.

Şanlı ise, “Prensip olarak tahkim, tek mil milli ve milletlerarası düzenlemelere göre tarafların serbest iradesine istinat eden bir yargılama usulüdür” demektedir (Şanlı, 2011, 230). Birsal'e göre ise; “Ticari tahkim, kanunun men etmediği konularda taraflar arasında doğmuş veya doğacak anlaşmazlıkların tahkim sözleşmesi veya tahkim şartı denilen bir akit hükmü uyarınca devlet yargısına başvurmada taraflarca ve/veya yetkili kılınan şahıs ve mercilerce tayin edilmiş bulunan gerçek kişiler (hakemler) tarafından, hakem davası sonucunda verilen, bir hakem kararı ile çözümlenmesidir”. (Birsal, M., Budak, A. (1997). Milletlerarası Tahkim Konusunda Türk Hukuku Açısından Sorunlar ve Öneriler – Türk Tahkim Hukuku ve UNCITRAL Kanun Örneği., Veziroğlu, S. (Editör). *Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi?, Sempozyum-Bildiriler-Tartışmalar*. Ankara. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 171).

¹⁴ Aslan, Z., Arat, N. (2005). Kamu Hizmeti İmtiyaz Sözleşmelerinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklarda Tahkim Usulü, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8), 3.

¹⁵ Yavuz, C. (2009). Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi ve Tabi Olduğu Hükümler., Ulusoy, E., Yıldırım, A. (Editörler). *II. Uluslararası özel hukuk sempozyumu "tahkim" 14 Şubat 2009, konuşmalar, tartışmalar, bildiriler*. İstanbul. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 139.; Akıncı, 2007, 90.

devletin hukuku uyarınca milli sayılmayan tahkim türüdür¹⁶. Buna göre, bir millî hukuk düzenine göre yabancı unsur taşımayan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümlenmesi milli tahkimdir. Milletlerarası tahkim ise milletlerarası ticari uyuşmazlıkların çözümünde kullanılmaktadır.

21.06.1985 tarihli UNCİTRAL Model Kanunu¹⁷ uyuşmazlığın konusu ve tarafların bulundukları yere göre tahkimin milletlerarası niteliği kazanmasını kabul etmiştir (m.1/3). Neticede birden fazla hukuk düzeni ile irtibatlı olan, bu nedenle uyuşmazlık konusu ve usul işlemleri bakımından bu yabancı hukuk düzeninin etkili olduğu tahkim, milletlerarası tahkim olmaktadır. Tam tersi halde, sadece bir hukuk düzeni içinde kalan uyuşmazlıklar için başvurulacak tahkim milli tahkim olarak nitelendirilecektir¹⁸. Bu açıdan bakıldığında farklı ülkelerde merkezi bulunan ticaret şirketler arasındaki sözleşme ilişkisi için tahkime başvurularında milletlerarası tahkim kurallarına başvurulacaktır. Ancak aynı ülkede bulunan iki ticaret şirketinin arasında akdedilen sözleşmeden doğan uyuşmazlık için başvurulacak tahkim ise milli tahkim olarak kabul edilecektir.

Tahkimin milli ve milletlerarası niteliğinin tespiti, tabi olacağı hukuki rejimin belirlenmesi, hakem kararının kesinleşmesi veya icra kabiliyetini kazanması ve hakem kararının yerine getirilmesinin tabi olacağı hükümler ile yakından ilgilidir¹⁹.

Milli tahkimde hakemler milli mevzuatı ve milli kamu düzenini göz önünde bulundurarak karar vermek zorundadırlar. Milletlerarası tahkimde hakemler hiçbir yerli hukuka tabi olmaksızın, milletlerarası ticari örf ve adet kurallarına ve milletlerarası sözleşmelere dayanarak ihtilâfları inceleyebileceklerdir²⁰.

¹⁶ Tanrıver, S. (2000). *Kamu Hizmeti İmtiyaz Sözleşmeleri ve Tahkim*, Prof. Dr. Kemal Oğuzman'a Armağan. İstanbul, 1078.

¹⁷ Kanunun metni için bkz.

http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf

(Erişim tarihi: 02.07.2016).

¹⁸ Tanrıbilir, B., Şit, B. (2002). Milletlerarası Tahkim Müessesesi ve Yeni Milletlerarası Tahkim Kanunu. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni (MHB)*, 22(2), 820.

¹⁹ Nomer, E., Ekşi, N., Gelgel, G. (2008). *Milletlerarası Tahkim Hukuku*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi, 4.

²⁰ Demircan, H. (2005). *UNCITRAL Tahkim Kuralları ile Milletlerarası Tahkim Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Ad Hoc Tahkim*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 7.

1.3. MİLLİ HAKEM KARARI- MİLLETLERARASI HAKEM KARARI AYRIMI

1.3.1. Genel olarak hakem kararı kavramı

Cenevre Sözleşmesi ve New York Sözleşmesi'nde tenfiz konusu yapılabilecek hakem kararları benzer bir şekilde tanımlanmıştır. Cenevre Sözleşmesi m. 1/2-b hükmüne göre, *“hakemlik terimi ihtilâfların sadece belirli hadiseler için seçilmiş hakemler tarafından değil (ad hoc hakemlik) bunların aynı zamanda daimi hakemlik müesseseleri tarafından halledilmesini ifade eder”*. New York Sözleşmesi m. 1/2 hükmüne göre ise *“hakem kararı terimi ile sadece belli meselelerin çözülmesi için tayin olunan hakemlerin değil, aynı zamanda tarafların başvurdukları daimi hakemlik organlarının da verdikleri kararlardır”*.

Hakem kararı, tahkim usulüne uygulanan hukuka göre yerli, yabancı ya da milletlerarası hakem kararı niteliğine sahip olabilir²¹. MÖHUK'un düzenlemesinde, hakem kararlarının tanımı yapılmamıştır ama Türkiye'de yabancı hakem kararının tenfizinin talep edilebilmesi için, belli bir devletin hukukuna göre kararın kesinleşmiş ve icra kabiliyeti kazanmış olması gerekir²².

1.3.2. Yerli hakem kararı

Genelde her ülkenin kendi hukuk sisteminde tahkimi düzenleyen kurallar bulunmaktadır. Bu düzenlemeler yerli tahkim yargılamasını ve hakem kararlarını hüküm altına almaktadır. Milletlerarası tahkim ise genellikle ayrı bir kanun ya da uluslararası anlaşmalar ile düzenlenmektedir²³.

Hakem kararının tek bir devlette verilmiş olması, aynı ülkeden gelen taraflar arasında bir tahkim sözleşmesinden ortaya çıkmış ve söz konusu uyuşmazlığın

²¹ Tanrıbilir, Şit, 2002, 824; Akıncı, Z. (1994). *Milletlerarası Ticari Hakem Kararları ve Tenfizi*. Ankara: DEÜHF Dergisi, 8.

²² MÖHUK m. 60/1 “Kesinleşmiş ve icra kabiliyeti kazanmış veya taraflar için bağlayıcı olan yabancı hakem kararları tenfiz edilebilir.”

²³ Nomer, E. (1965). *Milletlerarası Hakemlik Sözleşmelerinde Kanunlar İhtilafı. Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası*, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 502.

başka bir devletle bağlantısının olmaması halinde verilen hakem kararı, yerli hakem kararı olarak nitelendirilir²⁴.

Yine de hangi hakem kararların yerli hakem olarak sayılacağı konusunda tüm ülke hukuklarından kabul edilmiş bir kural bulunmamaktadır. Bu konu ile ilgili Hint hukukunda bir örnek mevcuttur. Örneğin, Hindistan'da, Yargıtay eski bir kararında²⁵, Hint Tahkim Kanunun 2. maddesinin 1. fıkrasına göre "*Hindistan dışında bir tahkim yargılaması, New York Sözleşmesi'ne taraf olan ya da olmayan bir ülkede olabilir*". Aynı kanunda düzenlenmiş olan hakem kararları ikiye ayrılmaktaydı: Yerli ve yabancı hakem kararı. Sadece New Sözleşmesi'ne taraf olan bir ülkede verilen hakem kararı, yabancı hakem kararı olarak tanınmaktaydı. New York Sözleşmesi'ne taraf olmayan bir ülkede verilen hakem kararı, yabancı hakem kararı olarak sayılmazdı. Böylece, New York Sözleşmesi'ne taraf olmayan bir ülkede verilen hakem kararı, yerli hakem kararı olabilirdi. Buna göre New York Sözleşmesi'ne taraf olmayan ülkelerin ve Hindistan'ın dışında verilen hakem kararı, yerli hakem kararı olarak tanınabilirdi.

1.3.3. Yabancı hakem kararı

New York Sözleşmesi'nin I. maddesine göre tanınması ve tenfizi istenen devletten başka ülkede verilen hakem kararları, yabancı hakem kararı olarak belirtilmiştir. Bu maddeye göre yabancı devlette verilen hakem kararı, yabancı hakem kararı olarak kabul edilecektir.

New York Sözleşmesi, taraf devletlere bu sözleşmenin hükümlerinin sadece diğer akit devletlerde verilen hakem kararlarının tanınması ve icrasına uygulanacağını beyan edebilme imkanı tanımıştır (m. I/3). Bu beyan mütekabiliyet koşulu olarak tanımlanmıştır. Bu çekince çerçevesinde New York Sözleşmesi'nin kapsamını konu bakımından daraltma imkânı gösterilir. Bir ülke, New York Sözleşmesi'nde belirtilen karşılıklılık koşulu ile ilgili çekince hakkını kullandığı için,

²⁴ Greenberg, S., Kee, C., Weeramantry, J. (2011). *International Commercial Arbitration An Asia-Pacific Perspective*. Londra: Cambridge Üniversitesi Yayınevi, 400.

²⁵ Karar için bkz. Bhatia International v Bulk Trading S.A. & Anr, Case No. Appeal (Civil) 6527 (13 March 2002). <http://indiankanoon.org/doc/110552/>

New York Sözleşmesi kapsamındaki yabancı hakem kararları, ancak karşılıklılık koşulunun gerçekleşmesi şartıyla bu ülkede tenfiz edilebilecektir²⁶.

Hakem kararlarının milliyeti kararın verildiği yere göre belirlenebilir, çünkü hakemlik müessesesinin kazai niteliği vardır. Hakem kararları verildiği ülkenin tâbiyetini taşır. Yani, hakem kararlarının tâbiyeti ilkesi esasına göre verilir. Ayrıca, hakem kararlarının milliyetinin belirlenmesinde kullanılan bir diğer ölçüt de usule uygulanan hukuk kıstasıdır. Yani bir hakem kararı, usul hukukuna göre verildiği devletin milliyetini taşır²⁷.

Türk hukukunda hakem kararlarının milliyetini tayininde esas olarak usule uygulanan hukuk ilkesinden bahsedilmektedir. Tahkim yargılaması yabancı usul hukukuna göre yapılmışsa, bu tahkimde verilen karar yabancı hakem kararı sayılır. Hakem kararının milliyeti bu ilkeye göre tespit edilemediği hallerde tâbiyeti ilkesi kullanılabilir²⁸.

1.3.4. Milletlerarası hakem kararı

Günümüzde belirli bir uyuşmazlık için teşkil eden hakem mahkemelerinin yanında milletlerarası daimi hakem mahkemeleri kurulmaya başladı²⁹. Bu hakem mahkemelerinin kendi kurallarını uygulayarak verdikleri kararlarda belli bir ülke hukuku uygulanmadığı için bu hakem kararların belli bir ülke ile bağlantısı yoktur. Tahkim yargılaması, milletlerarası ticari tahkimin kendi oluşturduğu kurallar çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bu sebeple kurumsal tahkim sonunda verilen

²⁶ Van den Berg, A.J. (2009). The New York Convention of 1958: An Overview Gaillard., E., Di Pietro, D. (Editörler). *Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards–The New York Convention in Practice*. Londra. Cameron May Yayınevi, 40.

²⁷ Daradkeh, L. (2005). *Recognition and Enforcement of Foreign Commercial Arbitral Awards Relating to International Commercial Disputes: Comparative Study (English and Jordanian Law)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Leeds Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Birleşik Krallık, 42-43.

²⁸ Akıncı, 1994, 35.; Ünal, Ş. (1990). Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası., *Avrupa (Cenevre) – New York Sözleşmesi ve Türk Tahkim Hukuku Sempozyumu*. Ankara. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 62.

²⁹ Çelikel, A., Erdem, B. (2016). *Milletlerarası Özel Hukuk*. (On dördüncü Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi, 745.

hakem kararlarının belirli bir kıstas çerçevesinde vasıflandırılmasının mümkün olmadığı kabul edilmektedir³⁰.

Öte yandan *ad hoc* olarak kurulan tahkimde usule uygulanmak üzere belirli bir kurumsal tahkim merkezinin kurallarına atıfta bulunabilir. Bu durumlarda, hakemler, herhangi bir ülke hukukuna atıf yapmaksızın karar verirler. Bu gibi hallerde ise hakem kararı ile belirli bir devlet hukuk sistemi arasında bağlantının teşkil edilmesi mümkün değildir³¹. Örneğin, *lex mercatoria* “hiçbir millî hukuk sistemine dayanmadan, milletlerarası ticaret çerçevesinde spontane bir biçimde oluşmuş genel ilkeler ve örf ve âdet kuralları bütünü” olarak tanımlanmıştır³². *Lex mercatoria*, milli hukuk sistemleri dışında gelişen kurallar olduğu için milletlerarası ticari uyuşmazlıkların çözümüne uygundur³³. Herhangi bir millî hukuk sistemine tabi olmadan böyle kurallara bağlı olarak verilen hakem kararları “milletlerarası hakem kararları” olarak belirtilebilir³⁴.

1.4. TÜRK HUKUKUNDA MİLLETLERARASI TAHKİME UYGULANACAK KURALLAR

1.4.1. Milli Tahkime İlişkin Kurallar

Türk Hukuku’nda iç tahkimi ilk olarak 18.06.1927 tarih ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 516-536 maddelerinde düzenlenmişti³⁵. 1086 sayılı Kanun, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunuyla yürürlükten kaldırılmıştır (m. 450). Halen milli tahkime ilişkin hükümler Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 407-444. maddelerinde yer almaktadır. Sözü edilen hükümler esas itibarıyla

³⁰ Şit, B. (2005). *Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*. Ankara: İmaj yayınevi, 77.

³¹ Akıncı, 1994, 37.; Şanlı, C., (1984). Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakem Kararlarının Tahkim Yeri Hukukundan Ayrılması ve Bu Kararların 2675 Sayılı Kanun Açısından Tenfizi Sorunu., *Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi, II. Tahkim Haftası*. Ankara. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 176 -177.

³² Özdemir, D. (2003). Milletlerarası Ticari Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk Olarak Lex Mercatoria. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(1-2), 101. Ayrıntılı bilgi için bkz. Oğuz, A. (2004). *Lex mercatoria : tarihçe, kaynaklar, tahkim uygulamasındaki yeri, hukuk teorisi içerisindeki yeri*. Ankara: Yetkin Yayınevi.

³³ Çelikel, Erdem, 2016, 747.

³⁴ Şit, 2005, 78.

³⁵ R.G. 02.07.1927-622.

UNCITRAL Model Kanunu emsal alınarak hazırlanmıştır³⁶. Konumuz dışında olduğu için milli tahkime ilişkin düzenlemeler ele alınmayacaktır.

1.4.2. Milletlerarası Tahkime İlişkin Kurallar

Türk hukukunda milletlerarası tahkim ile ilgili düzenlemeler milletlerarası sözleşmelerde ve kanunlarda karşımıza çıkmaktadır.

1.4.2.1. Milletlerarası Sözleşmeler

Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmalarda milletlerarası tahkim ile tanıma ve tenfize ilişkin hükümler bulunmaktadır:

a. 27.05.1988 tarihli ve 3453 sayılı Kanunla onaylanan “Devletler ve Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümlemesi Hakkında Sözleşme”³⁷. ICSID 14 Ekim 1966 tarihinde yürürlüğe girmiştir. ICSID oluşturularak sözleşmeye taraf devletlerin vatandaşları ile sözleşmeye taraf ülkeler arasındaki yatırımlardan doğan ihtilâfları tahkim yolu ile halledilmesi amaçlanmıştır³⁸.

Bir yatırım uyuşmazlığının ICSID tahkimine göre çözümlenmesi için belirli bazı şartların bulunması gerekir:

a) Taraflar aralarında ICSID tahkimine gitme konusunda yazılı bir anlaşma yapılmış olmalıdır.

b) Söz konusu uyuşmazlık ICSID Sözleşmesine taraf ülke ile yine sözleşmeye taraf ülkenin vatandaşı arasında olmalıdır.

³⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ekşi, 2013, 60 vd.; Pekcanitez, H., Atalay, O., Özkes, M. (2015). *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*. Ankara: Yetkin Yayınevi, 648-666.

³⁷ R.G. 06.12.1988-19830.

³⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Reed, L., Paulsson, J., Blackaby, N. (2010). *Guide to ICSID Arbitration*. Kluwer Law International Yayınevi.; Schreuer, C. (2001). *The ICSID Convention: A Commentary*. Londra: Cambridge Üniversitesi Yayınevi.

c) Yatırımlardan kaynaklanan hukuki uyuşmazlık olmalıdır (m. 25/1).

ICSID Sözleşmesi'nde hakem kararlarının tenfizine ilişkin önemli düzenlemeler bulunmaktadır. Bu sözleşme'nin 54/1. maddesi uyarınca, hakem kararı tenfizi istenen ülkelerde bağlayıcı sayılacak ve kendi mahkemelerden verilmiş nihai bir karar gibi yerine getirilecektir. Hakem kararını bir akit devletin sınırları içerisinde tanınmasını ve yürütülmesini isteyen taraf, akit devletin bu amaçla belirlediği bir mahkemeye veya otoriteye Genel Sekreterce onanmış kararın bir örneğini sunması gerekir (m. 54/2).

b. 08.05.1991 tarihli ve 3730 sayılı Kanunla onaylanan "Milletlerarası Ticari Tahkime İlişkin Avrupa (Cenevre) Sözleşmesi"³⁹. Milletlerarası Ticari Tahkime ilişkin Avrupa Sözleşmesi 21 Nisan 1961 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme uluslararası ticari ilişkilerden doğan uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözümünü düzenlemektedir⁴⁰.

Avrupa Sözleşmesi'nin uygulanabilmesi için iki şartın meydana getirmek gerekir:

a. Tahkim sözleşmesi yapıldığı zamanda tarafların mutlak meskenlerinin değişik taraf ülkelerinde bulunmasıdır.

b. Uyuşmazlığın uluslararası ticari nitelikli ilişkilerden doğmuş olmasıdır⁴¹.

Ancak bu sözleşme hakem kararlarının tenfizini düzenlememiştir⁴². Avrupa Sözleşmesi hakem kararının tanınması ve tenfizinin önceki aşamasını düzenleyerek New York Sözleşmesi'ne bu konuyu bırakmıştır⁴³.

³⁹ R.G. 23.09.1991-21000.

⁴⁰ Şanlı, C. (1990). 21 Nisan 1961 Tarihli Avrupa Anlaşması ve Türk Tahkim Hukuku., *Avrupa (Cenevre) – New York Sözleşmesi ve Türk Tahkim Hukuku Sempozyumu*. Ankara. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 5.

⁴¹ Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 44.

⁴² Akıncı, 1994, 111.

⁴³ Ertekin, E., Karataş, İ. (1997). *Uygulamada İhtiyari Tahkim ve Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi Tanınması*. Ankara: Yetkin Yayınevi, 521.; Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 44.

c. 08.05.1991 tarihli ve 3731 sayılı Kanunla onaylanan “Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında 10 Haziran 1958 tarihli New York Sözleşmesi⁴⁴. New York Sözleşmesi uluslararası hakem kararlarının tanınması ve tenfizi konusunda en önemli düzenlemedir⁴⁵.

d. Türkiye birçok ülke ile hukuki ve ticari hususlarda ikili anlaşmalar imzalamıştır. Bu anlaşmaların bir kısmında yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi de düzenlenmiştir⁴⁶.

1.4.2.2. Kanunlar

a. 13.08.1999 tarihli ve 4446 sayılı “T.C. Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”⁴⁷. 4446 sayılı kanunla Anayasanın 125. maddesine şu hükmü eklemiştir “... *Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların millî veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir. Milletlerarası tahkime ancak yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için gidilebilir*”. Buna göre, kamu hizmeti imtiyaz sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümlenmesine izin verilmiştir⁴⁸.

b. 18.12.1999 tarihli ve 4492 sayılı “Danıştay Kanunu ve İdari Yargılama Usulü Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”⁴⁹.

⁴⁴ R.G. 25.09.1991-21002.

⁴⁵ Ansay, T. (1984). Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin New York Anlaşması ve Yeni Türk Devletler Özel Kanunu Kanunu., *Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi, Bildiriler Tartışmalar, II. Tahkim Haftası*. Ankara. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 124.

⁴⁶ Hakem kararlarının tanınması ve tenfizi bu devletler ile imzalanan ikili anlaşmalarda da yer almıştır: Arnavutluk RG. 9.11.1997-23165, Avusturya RG. 4.8.1931-1864, Azerbaycan RG. 25.8.1993-21679, Cezayir RG. 8.9.1991-20985, Çin RG. 12.11.1994-22109, Gürcistan RG. 24.8.199-23090, Irak RG. 8.9.1991-20985, Kazakistan RG. 12.11.1997-23168, Litvanya RG. 20.4.2004-25439, Makedonya RG. 14.5.2000-24049, Mısır RG. 22.5.2000-24056, Moğolistan RG. 4.5.2004-25452, Moldova RG. 28.5.2000-24062, Özbekistan RG. 7.11.1997-23163, Polonya RG. 23.7.1990-20583, Tacikistan RG. 30.5.2000-24064, Umman Sultanlığı RG. 22.5.2010-27588, (Ayrıntılı bilgi için bkz. Çelikel, Erdem, 2016, 680).

⁴⁷ R.G. 14.08.1999-23786.

⁴⁸ Şanlı, 2011, 238.

⁴⁹ R.G. 21.12.1999-23913.

c. 20.12.1999 tarihli ve 4493 sayılı “Bazı Yatırım Hizmetlerinin Yap-İşlet Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”⁵⁰

d. 21.01.2000 tarihli ve 4501 sayılı “Kamu Hizmetleri İle İlgili İmtiyaz Şartlaşma ve Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Tahkim Yoluna Başvurulması Halinde Uyulması Gereken İlkeler Dair Kanun”⁵¹. Yabancılik unsuru taşıyan kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların tamamının veya bir kısmının milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi de bu Kanuna geçer (m. 2/b).

Bu Kanunun 3. maddesine göre yabancılik unsuru taşıyan sözleşmelerde bunlardan doğan uyuşmazlıkların çözülmesi şöyle kabul edilebilir:

a) Türkiye’de toplanarak Türk hukukuna ya da yabancı hukuka göre karar verecek hakem veya hakem kurulunda,

b) Yabancı bir ülkede toplanarak Türk hukukuna ya da yabancı hukuka göre karar verecek hakem ve hakem kurulunda,

c) Kendi tahkim usulü bulunan milletlerarası tahkim kuruluşunda.

d. 21.06.2001 tarihli 4686 sayılı “Milletlerarası Tahkim Kanunu (MTK)”⁵². Kanunu’nun amaç ve kapsamı 1. maddesinde böyle düzenlenmiştir:

“Bu Kanunun amacı, milletlerarası tahkime ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Bu Kanun, yabancılik unsuru taşıyan ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği veya bu Kanun hükümlerinin taraflar ya da hakem veya hakem kurulunca seçildiği uyuşmazlıklar hakkında uygulanır. Bu Kanunun 5. ve 6. madde hükümleri, tahkim yerinin Türkiye dışında belirlendiği durumlarda da uygulanır. Bu

⁵⁰ R.G. 22.12.1999-23914.

⁵¹ R.G. 22.01.2000-23941.

⁵² R.G. 05.07.2001-24453.

Kanun, Türkiye’de bulunan taşınmaz mallar üzerindeki aynî haklara ilişkin uyuşmazlıklar ile iki tarafın iradelerine tâbi olmayan uyuşmazlıklarda uygulanmaz”.

f. 12.11.2007 tarihli ve 5718 Sayılı "Milletlerarası Özel Hukuk Ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK)"⁵³. Yabancı Hakem Kararlarının tenfizini düzenleyen MÖHUK m. 60/1’de, *“Kesinleşmiş ve icra kabiliyeti kazanmış veya taraflar için bağlayıcı olan yabancı hakem kararları tenfiz edilebilir.”* denmektedir.

Yabancı hakem kararlarının Türkiye’de tenfizinde yetkili ve görevli mahkemenin hangisi olacağı MÖHUK m.60’ın ikinci cümlesinde düzenlenmektedir. Buna göre, *“Yabancı hakem kararlarının tenfizi, tarafların yazılı olarak kararlaştırdıkları yer asliye mahkemesinden dilekçeyle istenir. Taraflar arasında böyle bir anlaşma olmadığı takdirde, aleyhine karar verilen tarafın Türkiye’deki yerleşim yeri, yoksa sâkin olduğu, bu da yoksa icraya konu teşkil edebilecek malların bulunduğu yer mahkemesi yetkili sayılır”.*

1.5. ARNAVUTLUK HUKUKUNDA MİLLETLERARASI TAHKİME UYGULANACAK KURALLAR

Arnavutluk devleti kuruluştan bugüne kadar devlet oluşumunun farklı devirlerden geçmiştir. Devlet oluşumunun gelişmesiyle kanunlar da değişmiştir. Medeni usul hukukunun evrimini üç döneme ayırabiliriz.

1. 1912-1944 dönemi
2. 1944-1990 dönemi
3. 1990’dan bugüne

1.5.1. 1912-1944 Döneminde Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması Ve Tenfizi

Arnavutluk, 28 Kasım 1912’de bağımsız bir devlet olarak kurulduğunda, kendi ulusal mevzuatını oluşturuncaya kadar Osmanlı Devletinin kanunları,

⁵³ R.G. 12.12.2007-26728.

kodlarını ve kurallarını geçici olarak kullanma ihtiyacı hissetmiştir⁵⁴. Osmanlı'nın usul kuralları bazı değişiklikler ile birlikte 1929 yılına kadar kullanılmıştır. Bu yılda "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun İkinci Eki Hakkında Kanun"⁵⁵ onaylanmıştır ve 1944 yılına kadar yürürlükte kalmıştır⁵⁶. Osmanlı'nın usul kuralları yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi ile ilgili herhangi bir yasal düzenleme içermemekteydi⁵⁷.

1928 yılında Arnavutluk'ta monarşi ilân edildi. Monarşi zamanında Kral Ahmet Zogu mevzuatta bazı değişiklikler yaparak Arnavutluk hukukunun Kıta Avrupası hukukuna yaklaştırılmasını amaçlamıştır. 1929 yılında parlamento "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun İkinci Eki Hakkında Kanun"u onayladı. Bu düzenleme 1924 yılındaki Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun bazı eksikliklerini tamamlamaktaydı. Söz konusu düzenlemeye yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi dâhil edildi⁵⁸.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun İkinci Eki'nin 399. maddesine göre "Yabancı hakem kararı yetkili adliye mahkemesi tarafından onaylanarak icra edilebilecektir". Kanunda yabancı hakem kararlarının tenfizinde görevli ve yetkili mahkeme olarak ilk derece mahkemesi öngörülmüştür.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun İkinci Eki'nin 399. maddesinin 2. fıkrasında yabancı hakem kararlarının tenfizinin şartları düzenlenmiştir. Aşağıdaki şartlarının varlığı belirlenirse tanıma ve tenfiz talebi mahkeme tarafından kabul edilir:

1. *"Uluslararası genel ilkelere göre yabancı hakem kararı yetkili mahkeme tarafından verilmiş olması gerekir. Hakem kararı aleyhine verilmiş olan taraf Arnavut vatandaşı ise yabancı hakem kararının yetkili bir*

⁵⁴ Bello, H. (2013), Mexheleja – Kodi Civil Osman dhe trashëgimia juridike osmane në Shqipërinë e viteve 1912-1929. "Zani I Nalte" Dergisi, 2(2), 47.

⁵⁵ F.Z. 02.03.1929-24.

⁵⁶ Mici, K. (2014). *Palet Ndergjyqese ne Procesin Gjyqesor Civil*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aleksander Moisiu Üniversitesi, Arnavutluk, 6.

⁵⁷ Mandia, L. (2005). *Harmonizimi i legjislacionit procedural civil. Njohja dhe ekzekutimi i vendimeve të huaja gjyqësore*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tirana Üniversitesi, Arnavutluk, 51.

⁵⁸ Krisafi, K., Ballanca, Z., Luarasi, A., Gjika, G., Zaganjori, Xh., Elezi, I., Nova, K., Omari, L., Hysi, G., Brozi, Z., Gjilani, F. (2007). *Historia e Shtetit dhe e se Drejtes ne Shqiperi*. Tirane: Luarasi Yayınevi, 405.

mahkemeden verilmiş olup olmadığı değerlendirilirken Arnavut medeni kanun hükümlerinin de göz önünde bulundurulması gerekir.

2. *Hakem kararının verildiği ülke hukuku hükümlerine göre yetkili mahkeme tarafından verilmiş olması gerekir.*
3. *Hakem kararının verildiği ülke hukuku hükümlerine göre taraflara tebligat yapılması gerekmektedir. Taraflara mahkemeden yeterli bir zaman verilirken mesafeyi ve diğer özel koşulların dikkate alınmış olmasıdır.*
4. *Tahkim yargılamasının hakem kararının verildiği ülke hukuku hükümlerine göre yapılmış olması gerekir.*
5. *Hakem kararının verildiği ülke hukuku hükümlerine göre kesinleşmiş olması gerekir*
6. *Yabancı hakem kararı Arnavutluk mahkemelerinin verdiği başka bir kararla çelişmemelidir.*
7. *Yabancı hakem kararının tenfizinin talep edildiği zaman Arnavutluk mahkemelerinde aynı taraflar arasında, aynı husus ile ilgili ve aynı nedene dayanan bir yargılama devam ediyor olmamalıdır”.*

Ayrıca bu kanuna göre bir yabancı hakem kararı davalının yokluğunda verilmiş olması durumunda yetkili mahkeme hakem kararının tenfizi reddedilebilir (m. 401). Bu kanunun ardından gelen düzenlemelerin aksine tarafların isteğiyle mahkeme hakem kararının esasına ilişkin bir inceleme yapabilmeyi (m. 400). Böylece mahkeme hakem kararının esasına ilişkin bir inceleme yaptıktan sonra yabancı mahkemenin verdiği hükmünden farklı bir hüküm verebilirdi. Yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi ile ilgili öngörülen bu hükümler Arnavutluk'un onayladığı uluslararası antlaşmalara karşı olmadığı hallerde uygulama alanı bulmaktaydı (m. 411).

Aynı kanuna göre yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi usulü tarafların veya temsilcinin yetkili mahkemeye verdiği dilekçe ile gerçekleşiyordu.

Mahkemede yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi incelenirken savcının katılımı zorunluydu. Diğer durumlarda yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizinde diplomatik yollar arandığında ve ilgili tarafın herhangi bir temsilcisi görevlendirilmemişse, davanın savcısı bir avukatın katılımını istemeliydi. Bu avukat hakem kararının tenfizini isteyecekti (m.403).

1940 yılında, Arnavutluk Krallığı İtalya Krallığı ile bir antlaşma imzalamıştır. Bu antlaşmaya göre Arnavutluk'ta İtalyan Hukuk Muhakemeleri Kanunu uygulanacaktı. Söz konusu olan antlaşmanın uygulanması için Kraliyetin Temsilcisi 552 sayılı fermanı çıkardı. Parlamentonun onaylamasından sonra bu fermanı kanuna dönüştürdü fakat Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun İkinci Eki Hakkında Kanun ile karşılaştırıldığında yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi ile ilgili yeni bir düzenleme getirmemiştir⁵⁹.

1.5.2. 1944-1990 Döneminde Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi

1944 yılında Arnavutluk'ta komünizm rejimi başladı. Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu 17.3.1958 tarihli ve 2625 sayılı kanunla onaylandı. Bu kanunun 30. bölümünde yabancı hakem kararlarının tenfizi yer almıştı. Aslında bu bölümün başlığı "Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti'nde yabancı mahkeme kararlarının ve diğer yargı kararlarının tenfizi"dir. "Diğer yargı kararları" deyimi yabancı hakem kararlarını da kapsar⁶⁰.

1958 yılında yürürlüğe giren Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 358. maddesine göre "*Yabancı hakem kararının tanınması veya tenfizi kabul edilebilmesi için Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti ile hakem kararının milliyetini taşıdığı devlet arasında hakem kararlarının tenfizine ilişkin karşılıklılık esasına dayanan bir anlaşma bulunması gerekiyordu*". Yani, bu maddeye göre yabancı hakem kararının tanınması veya tenfizinin kabul edilebilmesi için hakem kararının verildiği ülke ile ikili antlaşma imzalanması gerekirdi. Bu antlaşma kapsamına giren usul kuralları hakem kararlarının tanınması ve tenfizi için uygulanıyordu. Eğer ikili antlaşmada böyle

⁵⁹ Mandia, 2005, 53.

⁶⁰ Kalia, A. (2010). *E drejta nderkombetare private*. Tirane: Flesh Yayınevi, 382.

düzenlemelere yer verilmemişse o halde Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 30. bölümünün hükümleri uygulanacaktı (m. 358/2).

1958 yılında yürürlüğe giren Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na getirilen bir düzenleme ile daha önceki düzenlemelerden farklı olarak yabancı hakem kararı Yargıtay tarafından onaylanarak icra edilebilecekti. Yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi usulü tarafların veya temsilcinin Yargıtay'a verdiği dilekçe ile gerçekleşiyordu. Yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi diplomatik yollara da yapılabilirdi. Ancak bu durum Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti ile hakem kararının milliyetini taşıdığı devlet arasında spesifik bir anlaşmada belirlenmeliydi. Hakem kararının tenfizi istenen tarafın herhangi bir kanuni temsilcisi yoksa Yargıtay'ın başkanı bir avukat görevlendirirdi (m. 359).

Yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfiz talebi dilekçesine eklenecek belgeler 1958 yılında yürürlüğe giren Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 360. maddesinde belirtilmiştir. Bu madde uyarınca mahkemeye yabancı hakem kararının usulüne göre onanmış suretini ve kesinleşmiş hale geldiğini ispat eden bir belge verilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda bu belgeler Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyetinin Dışişleri Bakanlığı tarafından tasdik edilmeliydi. Yabancı hakem kararının tenfiz talebi dilekçesi taraflardan birinin kanuni temsilcisi tarafından verilmiş ise mahkemeye vekâletnamenin de verilmesi gerekmektedir.

Bu kanunda önceki mevzuattan farklı olarak tenfiz davasında, hakem kararının esasına ilişkin bir inceleme yapılmıyordu. Sadece, tenfizi istenen hakem kararının tenfizine engel olan sebeplerden birinin gerçekleşip gerçekleşmediği elde alınabiliyordu. Ayrıca hakem kararının Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyetinin kanunları veya sosyalizmin kurallarına karşı olup olmadığı incelenmeliydi (m.361).

1958 yılında yürürlüğe giren Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 362. maddesinde yabancı hakem kararlarının tenfizinin reddi sebepleri öngörülmüştür.

“Aşağıdaki sebeplerden birinin bulunması halinde mahkeme tarafından tenfiz talebini reddedilecektir:

- a) Arnavutluk'ta bulunan bir gayrimenkul hakkında karar verilmiş olması,
- b) Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti'nde yürürlükte olan hükümlere göre yabancı hakem kararı veren mahkeme yetkili olmaması,
- c) Aleyhine tenfiz istenilen Arnavut tarafının tahkim prosedüründen haberdar edilmemiş olması,
- d) Aynı taraflar arasında, aynı husus ile ilgili ve aynı nedene Arnavut mahkemeleri tarafından farklı bir karar verilmiş ya da yabancı hakem kararı kesinleşmeden önce Arnavut mahkemesinde aynı davanın açılmış olması,
- e) Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti'nde yürürlükte olan hükümlere göre yabancı hakem kararının geçersiz olması”.

1.5.3. 1990 Yılından Bugüne Kadarki Düzenlemelerde Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması Ve Tenfizi

1990'lı yıllar dönemin özelliği ve hükümetin yönetim sisteminin değişikliğiyle birlikte kanunlar sisteminde de ciddi değişiklikler getirdi. Söz konusu olan bu dönemde Arnavutluk birçok ülkeyle ikili ve çok taraflı antlaşmalar imzaladı. 1990 yılından sonra tahkim alanında en önemli düzenleme 29.03.1996 tarihli ve 8116 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'dur⁶¹. Bu kanun bazı değişikliklerle birlikte günümüzde de yürürlükte dir.

Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yerli tahkim düzenlenirken hakem seçimi, tahkim prosedürü, hakem kararı veya hakem kararına karşı yollardan bahsedilmektedir. Bu kanun 2011 yılına kadar milletlerarası tahkimi de düzenliyordu. 17.05.2011 tarihli ve 8812 sayılı kanunla Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda bazı değişiklikler oldu⁶². Yeni düzenlemelere göre milletlerarası tahkim özel bir kanunla düzenlenecekti. Ancak Arnavutluk'ta şimdiye kadar milletlerarası

⁶¹ F.Z. 01.05.1996-9

⁶² F.Z. 12.6.2001-32

tahkimi düzenleyen spesifik bir kanun bulunmamaktadır. Şu anda Arnavutluk'ta milletlerarası tahkim bu düzenlemelerde yer almaktadır:

- a) Yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 393-399. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu hükümler detaylı bir şekilde çalışmamızın devamında anlatılacaktır.
- b) 01.10.1991 tarihli ve 7515 sayılı Kanunla onaylanan "Devletler ve Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümlemesi Hakkında Sözleşme (ICSID)"⁶³.
- c) 09.11.2000 tarihli ve 8688 sayılı kanunla onaylanan "Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında 10 Haziran 1958 tarihli New York Sözleşmesi"⁶⁴. Arnavutluk New York Sözleşmesi'ni onaylarken ticari ve karşılıklılık çekince haklarını kullanmamıştır. Çalışmamızın devamında New York Sözleşmesi'nin detayına da değineceğiz.
- d) 09.11.2000 tarihli ve 8687 sayılı Kanunla onaylanan "Milletlerarası Ticari Tahkime İlişkin Avrupa (Cenevre) Sözleşmesi"⁶⁵.
- e) 22.11.1995 tarihli ve 8036 sayılı Kanunla onaylanan Türkiye Cumhuriyeti ile Arnavutluk Cumhuriyeti arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi⁶⁶.
- f) 14.10.1993 tarihli ve 7760 sayılı Kanunla onaylanan Yunanistan Cumhuriyeti ile Arnavutluk Cumhuriyeti arasında Hukuki ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi⁶⁷. Bu sözleşmeye göre yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizinde New York Sözleşmesi'nin hükümleri uygulanır (m.25). Bu ikili anlaşma New York Sözleşmesi ile aynı koşullar sunmaktadır.

⁶³ F.Z. 01.10.1991-7.

⁶⁴ F.Z. 01.12.2000-38.

⁶⁵ F.Z. 01.12.2000-38.

⁶⁶ F.Z. 12.12.1995-25.

⁶⁷ F.Z. 18.11.1993-12.

Böylece Arnavutluk New York Sözleşmesi'ne taraf olduktan sonra, *de facto* bu ikili anlaşmanın geçerliliği kaybedildi⁶⁸.

- g) 16.01. 1959 tarihinde Prag'da imzalanan Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti ile Çek Cumhuriyeti arasında Hukuki, Evlilik ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi⁶⁹. Bu sözleşmenin 46. maddesinde yabancı hakem kararlarının tenfizinin reddi sebepleri öngörülmüştür.

“Aşağıdaki sebeplerden birinin bulunması halinde mahkeme tarafından tenfiz talebini reddedilecekti:

- a) *Aleyhine tenfiz istenilen Arnavut tarafının tahkim prosedüründen haberdar edilmemiş olması*
- b) *Aynı taraflara, aynı sebebe ve aynı konuya ilişkin olarak Arnavut ya da Çek mahkeme tarafından farklı bir karar verilmiş”.*

Anlaşıldığı gibi bu ikili sözleşmede hakem kararının tenfizinin reddi nedenleri önceki ikili veya çok taraflı sözleşmelerden daha azdır. Böylelikle, diyebiliriz ki bu sözleşmeye göre hakem kararının tenfizi, tenfiz isteyen taraf için daha elverişlidir.

1.5.4. Türkiye Cumhuriyeti ile Arnavutluk Cumhuriyeti arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi

Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Arnavutluk Cumhuriyeti Devleti 1995 yılında karşılıklı hukuki, ticari ve cezai meselelerde adli yardım konusunda ikili anlaşma imzalamışlardır⁷⁰. Bu sözleşmenin Beşinci Bölümü Hukuki ve ticari konulardaki kararların tanınması ve tenfize ayrılmıştır (m. 19-24).

⁶⁸ Kola, F. (2008). *Vendimi I Arbitrazhit Kundershtimi, Njohja dhe Ekzekutimi i tij*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Tirana Üniversitesi, Arnavutluk, 132.

⁶⁹ Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti ile Çek Cumhuriyeti arasında Hukuki, evlilik ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi
http://www.pp.gov.al/web/konventa_per_ndihmen_juridike_me_cekosllovakine_703.pdf (Erişim tarihi: 02.07.2016).

⁷⁰ R.G. 26.7.1997-23061.

1.5.4.1. Sözleşme Kapsamına Giren Kararlar

Taraf devletler aşağıdaki kararların tanınması ve tenfizinde anlaşmışlardır (m. 19/1):

- a. Malvarlığına ilişkin olarak Hukuki ve ticari konularda verilmiş adli kararlar,
- b. Zararın tazmini konusuna ilişkin olarak cezai konularda verilmiş adli kararlar,
- c. Hukuki ve ticari konularda hakem mahkemeleri tarafından verilmiş kesin kararlar.

Görüldüğü üzere sözleşme kapsamında tanınması ve tenfizi kabul edilen kararlar arasında hukuki ve ticari konularda verilen kesinleşmiş hakem kararları da bulunmaktadır (m. 19/1, c).

1.5.4.2. Sözleşmeye Göre Tanıma ve Tenfiz Şartları

Sözleşme önce genel olarak kararların tanınması ve tenfizi şartları düzenlemiş (m.20), sonra da hakem kararları (m. 21) için ayrıca şartları belirtmiştir. Taraf devletler aşağıdaki şartlarının varlığı halinde kararlarının tanıma ve tenfiz talebini kabul edeceklerdir (m.20):

“a. Karar, kararın alındığı Akit Tarafın ülkesindeki kanunlara göre kesinleşmiş ve icra edilebilir olmalıdır.

b. Karar ülkesinde verilmiş olan Akit Taraftaki makam, icrasının ülkesinde talep edildiği Akit Tarafın kanunlarına göre yetkili olmalıdır.

c. Ülkesinde kararın verilmiş olduğu Akit Tarafın Kanunlarına göre, davayı kaybeden taraf usulüne uygun surette mahkemeye davet edilmiş olmalıdır.

d. Taraflar, müdafaa hakkından mahrum edilmemiş bulunmalı ve mahkemeye usulüne uygun surette davet edilmiş olmalı ve mahkemede bir

davayı takip veya müdafaa etmeye imkansızlıkları halinde temsil edilebilmelidirler.

e. Kararın tenfiz edileceği Akit Taraf ülkesinde, aynı usulü muhakeme çerçevesinde ve ayna Taraflar arasında, daha önceden alınıp kesinleşmiş bir adli veya hakem kararı bulunmamalıdır.

f. Aynı taraflara, aynı sebebe ve aynı konuya ilişkin olarak bu Akit Tarafın kaza organında daha önce açılmış bir dava bulunmamalıdır.

g. kararın ülkesinde tanınacağı veya tenfiz edileceği Akit Tarafın kanunlarına göre, bu Tarafın kanunlarının uygulanmasını gerekeceği durumlarda karar ancak;

- 1. Şayet bu kararlar gerçek bir şekilde tatbik edimleşse veya,*
- 2. Diğer Akit tarafın tatbik edilecek kanunları bu kanunlardan esas itibariyle farklı değilse, tanınır ve tenfiz edilir.*

h. Karar, ülkesinde tanınması ve tenfiz edilmesi gereken Akit Tarafın hukuki düzeni ile kamu düzenin temel prensiplerine aykırı olmalıdır.”

Sözleşmede hakem kararlarının tanınması ve tenfizi de esasen 20. maddenin (f) bendi dışındaki diğer şartlara tabi tutulmakla beraber özel başka şartlar da getirilmiştir (m. 21):

“a. Kararın tenfiz edileceği Akit Tarafın Kanuna göre, benzeri bir olay tahkim yolu ile halledilebilmekte ise,

b. Hakem kararı, ilgili tarafların bir tahkim anlaşması veya bir tahkim şartıyla öngörülen bir ihtilafa ilişkin olarak verilmiş ise,

c. hakem Mahkemesinin teşekkül tarzı, tarafların anlaşmasına veya ilgili tarafların tahkim şartına yahut hakem kararının verildiği Devletin Kanununa uygun bulunmakta ise,

d. Taraflar, hakem tayininden veya hakeme başvurulmasından gereği gibi haberdar edilmiş ise,

e. Hakem kararı, verildiği Devlette kesinleşmiş ise.”

Bu ikili antlaşma Arnavutluk New York Sözleşmesi'nden önce imzalanmıştır. Buna rağmen New York Sözleşmesi'ne taraf olan devletler tarafından yapılan hakem kararlarının tenfizi ve uygulanması hakkındaki ikili ve çok taraflı antlaşma hükümlerini etkilemez (m.VII). Böylece, ya New York Sözleşmesi ya da bu ikili sözleşmenin hükümlerini tercih ederek bir yabancı hakem kararının tenfizi istenebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

1958 TARİHLİ NEW YORK SÖZLEŞMESİNE GÖRE YABANCI HAKEM KARARLARININ TANINMASI VE TENFİZİ

2.1. NEW YORK SÖZLEŞMESİNİN UYGULAMA ALANI

2.1.1. Genel Olarak

1958 tarihli New York Sözleşmesi, hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin bir milletlerarası sözleşmedir. Bu sözleşme hakem kararlarının verilmesinden sonraki safhayı düzenlemektedir⁷¹. New York Sözleşmesi, tanıma veya tenfiz talebinin yapıldığı devletten başka bir devlet ülkesinde verilen hakem kararlarına uygulanır⁷².

New York Sözleşmesi'nin uygulama alanı I. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre, *“Bu Sözleşme tabii veya hükmü şahıslar arasında ortaya çıkan ve tanınması ve icrası istenen devletten başka bir devlet topraklarında verilen hakem kararlarının tanınması ve icrası hakkında uygulanır. Sözleşme aynı zamanda tanınması ve icrası istenen devlette milli sayılmayan hakem kararları hakkında da uygulanır”*.

Bu düzenlemeye göre New York Sözleşmesi tanıma ve tenfizi istenen ülke topraklarından başka bir ülkenin topraklarında verilmiş olan hakem kararlarının tanınması ve tenfizi hakkında tatbik olunur. Ayrıca bu sözleşme tanınması ve tenfizi talep olunan devlet açısından milli sayılmayan hakem kararları ile ilgili de uygulanır.

Birinci maddenin birinci cümlesinde tanıma veya tenfize konu olabilecek yabancı hakem kararları için toprak ilkesi esas alınmış, ikinci cümlede ise

⁷¹ Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 84-85.

⁷² Birsell, M. (1998). *Milletlerarası Tahkim Sözleşmeleri (Arbitration Conventions) ve İki Taraflı Yatırım Anlaşmalarının Türk Hukuku Üzerindeki Etkileri*, Ali Bozer'e Armağan. Ankara, 521.

uyuşmazlığa uygulanan usul hukuku esası ngrlmřtr⁷³. İlk kıstas çerçevesinde bir hakem kararının yabancı sayılması için tenfiz ülkesi dışında verilmiş olması gerekmektedir. Hakem kararının verildiği yer ülkesinin New York Sözleşmesi'ne taraf olması şartı aranmamaktadır⁷⁴. Bu sözleşmeye göre hakem kararları toprak ilkesi esasına göre belirlenebilir. Bu durum, hakem kararının yeri, tahkim yeri ve hakemlerin kararı imza yerinin farklı olması durumunda bazı sorunlara yol açabilir. Uygulamada genellikle hakem kararında gösterilen yer, kararın verildiği yer olarak kabul edilir⁷⁵.

İkinci bir ölçüt olarak, bir hakem kararının yabancı olarak sayılabilmesi için bu kararın tenfizinin talep edilen ülke mahkemelerince verilmesi gerekir. Ayrıca, tenfiz talep edilen mahkeme, bu kararın yerli mi yoksa yabancı kaynaklı mı olduğunu tespit eder⁷⁶. Buradan anlaşılacağı gibi, tenfiz ülkesi dışındaki diğer ülkeler tarafından verilen hakem kararları bu sözleşmeye uygun olarak yabancı hakem kararı olarak kabul edilir ve tenfizi istenir.

New York Sözleşmesi'nde, tenfiz edilecek kararın kaynağı olan hukuki uyuşmazlık taraflarının gerçek veya tüzel kişi olmaları bakımından bir ayrım yoktur⁷⁷. Bunun dışında, uyuşmazlık tarafının devlet olması açısından da bir fark yapılmamıştır, dolayısıyla kamu kurumlarının taraf olduğu özel hukuktan kaynaklanan uyuşmazlıklar New York Sözleşmesi'nin kapsamındadır⁷⁸. Bu sözleşme yabancı hakem kararlarını ticari olan ve olmayan ayrımı yapmaksızın düzenlemektedir. Ancak New York Sözleşmesi'ne taraf olan ülkelerin sözleşme hükümlerini sadece ticari tahkim ile sınırlamaları mümkündür. Diğer taraftan New York Sözleşmesi'nde *ad hoc* tahkim ile kurumsal tahkim bakımından bir ayrım yapılmadığı için, her iki türdeki tahkimde verilen hakem kararlarının sözleşme hükümleri çerçevesinde tenfizi mümkün bulunmaktadır⁷⁹.

⁷³ Ertekin, Karataş, 1997, 524.; Koral, R. (1961). Yabancı Hakem Kararlarının İcrası Hakkında Birleşmiş Milletler New York Konferansı ve 10 Haziran 1958 tarihli Sözleşme. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 24(1-4), 19.

⁷⁴ Akıncı, 1994, 17.; Ertekin, Karataş, 1997, 528.

⁷⁵ Akıncı, 1994, 18-19.

⁷⁶ Ansay, 1984, 129.

⁷⁷ Ansay, 1984, 126.

⁷⁸ Ertekin, Karataş, 1997, 529.

⁷⁹ Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 87.; nal, 1990, 63.

2.1.2. Uygulama Alanına İlişkin Çekinceler

2.1.2.1. Mütakabiliyet Koşulu

New York Sözleşmesi'nin I. maddesinin 3. fıkrasına konulan çekince ile sözleşmenin uygulama alanı sınırlandırılmaktadır⁸⁰. Kural olarak, New York Sözleşmesi'ne taraf olsun veya olmasın;

-Tanınması ve tenfizi istenen ülkeden başka bir ülkede verilen hakem kararlarının ayrıca,

-Tenfiz istenen ülkede yerli hakem kararı sayılmayan hakem kararlarının tenfizine uygulanır⁸¹.

New York Sözleşmesi'nin I. maddesinin 3. fıkrasında taraf devletlere, bu sözleşmenin uygulanması bakımından iki çekince koyabilme imkânı tanınmıştır. New York Sözleşmesi, taraf devletlere bu sözleşmenin hükümlerinin sadece diğer akit devletlerde verilen hakem kararlarının tanınması ve icrasına uygulanacağını beyan edebilir (m. I/3). Bu beyan mütakabiliyet koşulu olarak tanımlanmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri Mahkemesi tarafından verilen bir hakem kararında⁸² belirtildiği gibi, New York Sözleşmesi Lihtenştayn'lı bir hakem kararına uygulanamadı, çünkü Lihtenştayn 2002 yılında bu sözleşmeye taraf değildi⁸³.

New York Sözleşmesi'nde belirtilen karşılıklılık koşulu ile ilgili çekince hakkını ülke taraflarının yarısından fazlası kullanmaktadır⁸⁴. Mütakabiliyet koşuluna göre bu sözleşmeye taraf olmayan devletlerde verilen yabancı hakem kararlarının tenfizi

⁸⁰ Redfern, A., Blackaby, N., Partasides, C., Hunter, M. (2004). *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. Londra: Sweet & Maxwell Yayınevi, 442.

⁸¹ Öztekin, G. (1993). Yargıtay 15. Hukuk Dairesi'nin 22.09.1989 tarihli kararının eleştirisi, *MHB*, 13(1-2), 37.

⁸² Weizmann Institute of Science v. Neschis, 229 F. Supp. 2d 234 - Dist. Court, SD New York 2002.

⁸³ Maddenin uygulanmasına ilişkin Türk mahkeme kararları için bkz. Akıncı, 2007, 291-292.

⁸⁴ Karşılıklılık koşulu ile ilgili çekince hakkını kullanan ülke taraflarının listesi için bkz.: http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/NYConvention_status.html (Erişim tarihi: 02.07.2016).

istenebilir, sadece New York Sözleşmesi'nin hükümleri uygulanmayabilir⁸⁵. Buna rağmen, bu sözleşmeye taraf olan ülkeler müteakiliyet koşulundan vazgeçebilirler. Avusturya söz konusu çekince hakkını kullanmıştır ama 1988 yılından sonra New York Sözleşmesi'nin karşılıklılık koşulu hakkında bulunduğu çekinceyi kaldırmaya karar vermiştir⁸⁶.

Milletlerarası tahkim kurumlarının verdiği hakem kararları tenfiz için öngörülen “sözleşmeye taraf olan akit ülkesinde verilmiş hakem kararı” koşulu yerine getiremez, çünkü milletlerarası tahkim kurumları bir devlet gibi New York Sözleşmesi'ne taraf olamaz ve merkezlerinin bulunduğu ülkenin otoritesine de bağlantısı yoktur⁸⁷. Diğer taraftan bu sözleşmenin I/2. maddesinde kurumsal tahkimde verilen hakem kararlarının da New York Sözleşmesi'nin kapsamında olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu sözleşmenin V/1-d. maddesinde taraflara tahkim prosedürüne uygulanacak hukuku serbestçe belirleyebilme yetkisi tanınmaktadır. Böylece taraf iradeleri ile seçilmiş kurumsal tahkim kurallarına göre verilen hakem kararlarının tanınması ve tenfizi Sözleşme bakımından mümkündür⁸⁸. New York Sözleşmesi'nin taraf sayısı artıkça bu çekincenin öneminin kalmadığı söylenebilir⁸⁹.

2.1.2.2. Uyuşmazlığın Ticari Olması Koşulu

Esasında New York Sözleşmesi'nin hükümleri ticari olsun veya olmasın, bir akitten veya akit dışı ilişkilerden doğan bütün ihtilâflara tatbik edilmektedir⁹⁰. New York Sözleşmesi'nin I/3. maddesinde, “Bunun gibi her devlet sözleşmenin uygulanmasını akdi ve akdi olmayan hukukî münasebetlerden doğan uyuşmazlıklar arasında kendi millî kanununa nazaran sadece ticari mahiyette sayılanlara hasredeceğini beyan edebilir” hükmü bulunmaktadır. Böylece, New York Sözleşmesi'nin uygulama alanını, sözleşmeye taraf olan ülkeler kendi hukuklarına

⁸⁵ Internet: McLaughlin, J., Genevro, L. (1986). Enforcement of Arbitral Awards under the New York Convention - Practice in U.S. Courts. Berkeley Journal of International Law, Vol. 3(2), 252. Web: <http://scholarship.law.berkeley.edu/bjil/vol3/iss2/2> (Erişim tarihi: 02.07.2016).

⁸⁶ Weigand, F. (2009). *Practitioner's Handbook on International Commercial Arbitration*. (İkinci Baskı). Birleşik Krallık: Oxford Üniversitesi Yayınevi, 169.

⁸⁷ Ünal, 1990, 65.

⁸⁸ Erdoğan, F. (2004). *Uluslararası Hukuk ve Tahkim*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 111.

⁸⁹ Zhang, B. (2015). *Recognition And Enforcement Of Foreign Arbitral Awards In China And Grounds For Refusal In The Context Of The New York Convention*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ghent Üniversitesi, Belçika, 4.

⁹⁰ Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 87.

göre ticari sayılan akdi ya da akid dışı hukuki ilişkilerden doğan uyuşmazlıklarla sınırlandırılmaktadır⁹¹.

Civil Law ülkelerinde ticari ve ticari olmayan ilişkiler arasında bir ayrım olması nedeniyle, bu ülkelerin New York Sözleşmesi'ni imzalamasının imkansız olmasını önlemek amacıyla bu çekince konulmuştur⁹². Bu çekince çerçevesinde New York Sözleşmesi'nin kapsamını konu bakımından daraltma imkânı mevcuttur. Aynı zamanda bu sözleşmeye taraf olan her ülke hangi ilişkilerin ticari sayılacağını kendi hukukuna göre belirleyecektir. Uygulamada bu durum çeşitli sorunlara yol açmıştır⁹³. Örnek olarak Uluslararası Ticaret Odası'nın (ICC) *Taie Haddad and Hans Barrett v. Société d'Investissement Kal* bir kararı mevcuttur. Söz konusu hakem kararının içeriğini Tunus'ta mimarların bir kentleşme tasarımı yapmaları oluşturmaktadır. Karara söz konusu olayda Tunus New York Sözleşmesi'ndeki söz konusu çekince hakkını kullanmış ve Tunus hukukuna göre mimari eserlerin ticari sayılmadığı için Yargıtay bu hakem kararının tenfizini reddetmiştir⁹⁴.

2.2. NEW YORK SÖZLEŞMESİNE GÖRE YABANCI HAKEM KARARLARININ TANINMA VE TENFİZ ŞARTLARI

2.2.1. Genel olarak

Tanım ve tenfiz kurumları birbirlerinden farklıdır. Tanım kavramının, dar ve geniş anlamı belirtilmiştir. Geniş anlamda tanımadan tenfiz ile birlikte tanım anlaşılır. Dar anlamda tanım ise, hakem kararının yalnızca kesin hüküm ve kesin delil olarak kabul edilmesi anlamındadır⁹⁵. Tenfiz kararı, yabancı mahkeme (veya hakem) kararlarının ülkede icra edilebileceğine ilişkin karar olarak

⁹¹ Mistelis, L. (2015). *Concise International Arbitration*. (İkinci Baskı). Hollanda: Kluwer Law International Yayınevi, 4.

⁹² Zhang, 2015, 5.

⁹³ Redfern, Blackaby, Partasides, Hunter, 2004, 442.

⁹⁴ Van den Berg, A. J. (2007). New York Convention of 1958: Refusals of Enforcement. *Journal of ICC International Court of Arbitration*, 18(2), 27.

⁹⁵ Arat, T. (1964). Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (AÜHFD)*, 21(1-4), 437-438.; Akıncı, 2007, 247.; Çelikel, Erdem, 2016, 768.

tanımlanmaktadır⁹⁶. Yabancı hakem kararları, sadece yetkili mahkemeden tenfiz kararı alındıktan sonra icra kabiliyeti kazanmış olurlar⁹⁷.

10 Haziran 1958 tarihli New York Sözleşmesi, akit devletlerin, geçerli tahkim sözleşmelerinin icrasını istemekte, hakem kararının tanınması ve icra edilmesi için çok daha açık kurallar getirmektedir⁹⁸. Milli ve milletlerarası düzenlemelerde tenfiz ve tanıma kavramları arasında bir ayrım yapılmamakta ve genellikle aynı başlık altında ve aynı şartlara tabi tutulmaktadır. New York Sözleşmesi'nde hakem kararlarının tanınması ve tenfizi arasında bir fark görülmemektedir. Bu sebeple yabancı hakem kararlarının tenfizi için aranan şartlar yabancı hakem kararlarının tanınmasına da uygundur⁹⁹.

New York Sözleşmesi'nin III. maddesinde, hakem kararlarının tenfizi istenen devletin usul kurallarına göre yapılacaktır. Bu sebeple tenfiz talebinin yapılacağı görevli ve yetkili mahkeme tenfiz ülkesinin hukukuna göre tespit edilecektir. Aynı maddeye göre, bu sözleşme kapsamına giren hakem kararlarının tanınması ve tenfizi için milli hakem kararlarına nispetle daha ağır şartlar getirilmeyecek ve daha fazla adli harç alınmayacaktır¹⁰⁰. Ayrıca New York Sözleşmesi VII. maddesinin 1. fıkrasına göre, bu sözleşmeye taraf olan devletler tarafından yapılan hakem kararlarının tenfizi ve uygulanması hakkındaki ikili ve çok taraflı anlaşma hükümlerini etkilemez¹⁰¹.

Yabancı hakem kararlarının tanınma ve tenfiz şartları New York Sözleşmesi'nin V. maddesinde sınırlı olarak sayılmaktadır ve başka bir sebeple hakem kararının tenfizi reddedilemez¹⁰². New York Sözleşmesi'nin V. maddesinde düzenlenmiş olan tenfizin ret sebepleri ikiye ayrılmaktadır. Maddenin ilk fıkrasında düzenlenmiş olan ret sebepleri hakem kararı aleyhine verilmiş olan tarafın bu ret

⁹⁶ Yılmaz, E. (2011). *Hukuk Sözlüğü*. Ankara: Yetkin Yayınları, 751.

⁹⁷ Dayınlarlı, K. (1984). Yabancı Hakem Kararlarının 2675 Sayılı Kanuna Göre Tenfizi., *Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye'de Tanınması ve Tenfizi Bildiriler Tartışmalar, II. Tahkim Haftası*. Ankara, 65.; Akıncı, 2007, 248.; Tuygun, S. (2007). *ICSID Tahkime İlişkin Hakem Kararlarının İcra Edilmesi*. İzmir: Güncel Yayınevi, 130.

⁹⁸ Tuygun, 2007, 65.

⁹⁹ Akıncı, 2007, 256.; Şanlı, 2011, 316.

¹⁰⁰ Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 99.

¹⁰¹ Keskin, B. (2007). *Kamu Hizmetinin Görülmesine İlişkin Sözleşmelerde Uluslararası Tahkim*. İstanbul: Arıkan Yayınevi, 171.

¹⁰² Akıncı, 1994, 114; Şanlı, 2011, 318.

nedenlerini ileri sürmesi ve ispat etmesi ile ele alınabilecektir (m. V/1). Yani, bu fıkra düzenlenmiş tenfiz engelleri aleyhine hakem kararı ileri sürülen tarafın ispat etmesi gerekmektedir¹⁰³. Maddenin ikinci fıkrasında ise sayılan sebepler tenfiz talebini inceleyen mahkemece resen dikkate alınacaktır.

New York Sözleşmesi'nin V. maddesinde tenfizin reddi nedenleri şu şekilde tespit edilmiştir:

“Tanınması ve tenfizi istenen devletin yetkili mahkemesi huzurunda aşağıdaki sebepler ispat edilmedikçe hakem kararının tanınması ve tenfizi talebi reddolunmaz:

- a) *II. maddede derpiş olunan anlaşmayı akdeden taraflar, haklarında tatbiki gereken kanuna göre ehliyetsiz olur yahut da mezkûr anlaşma taraflarca tabi kılındığı kanuna veya bapta sarahat mevcut değilse, hakem kararının verildiği mahal kanununa göre hükümsüz bulunur ise veya*
- b) *aleyhine hakem hükmü verilen taraf, hakemin tayininden veya hakemlik prosedüründen usulü dairesinde haberdar edilmemiş olur yahut da diğer bir sebep yüzünden delillerini ikame etmek imkanını elde edememiş bulunur ise veya*
- c) *hakem kararı, hakem mukavelesinde veya hakem şartında öngörülme-yen bir ihtilâfa ilişkin olur yahut hakem sözleşmesi veya hakem şartının kapsamını aşan hükümleri ihtiva etmiş bulunursa, bununla beraber hakem kararının hakemliğe tabi bulunan meseleler hakkındaki hükümleri bunun dışında kalan hükümlerinden ayırt edilebilecek durumda ise bunların tanınması ve icrası cihetine gidilebilir yahut*

¹⁰³ Akıncı, 1994, 115.; Tuygun, 2007, 130-131.

- d) *hakem mahkemesinin teşkili veya hakemlik prosedürü tarafların sözleşmesine ve sözleşmede sarahat olmayan hallerde hakemliğin cereyan ettiği yer kanunu hükümlerine uygun değilse, yahut*
- e) *hakem kararı taraflar için henüz bağlayıcı olmamış veya bunun, verildiği memleket kanunu yahut tabi olduğu kanun bakımından yetkili bir makam tarafından iptal veya hükmünün icrası geri bırakılmış bulunursa*

2. Hakem kararının tanınması veya tenfizi istenen devletin yetkili makamı tarafından aşağıdaki hallerin varlığı belirlenirse tanıma ve tenfiz talebi reddolunabilir:

- a) *tanıma ve icra talebinin öne sürüldüğü memleketin kanununa göre, uyuşmazlık konusunun hakemlik yolu ile halle elverişli olmaması veya*
- b) *hakem kararının tanınma ve icrasının, mezkûr memleketin kamu düzeni kaidelerine aykırı olması halinde”*

2.2.2. Tanıma ve Tenfiz Şartları

2.2.2.1. Tahkim Sözleşmesinin Geçersizliği veya Tarafların Ehliyetsizliği

New York Sözleşmesi hükümlerine göre, yabancı hakem kararının tenfiz edilebilmesi için taraflar arasında geçerli bir tahkim sözleşmesinin olması gerekir. Tahkim sözleşmesi geçersizliği ise hakem kararlarının tenfizine engel bir durumdur. Bu husus New York Sözleşmesi'nin V. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendinde böyle düzenlenmiştir “*II. maddede derpiş olunan anlaşmayı akdeden taraflar, haklarında tatbiki gereken kanuna göre ehliyetsiz olur yahut da mezkûr anlaşma taraflarca tabi kılındığı kanuna veya babta sarahat mevcut değilse, hakem kararının verildiği mahal kanununa göre hükümsüz bulunur ise...*”.

New York Sözleşmesi'nin II. maddesinde belirtildiği gibi, taraflar arasındaki gerek sözleşmesel gerekse sözleşme dışı ilişkiden doğmuş olsun, belirli hukuki ilişkilerden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamının veya bir kısmının tahkim yolu ile çözülmesi konusunda yapacakları yazılı tahkim sözleşmesinin

bulunması halinde New York Sözleşmesinin tarafı ülkelerden birinde New York Sözleşmesi gereğince hakem kararının tanınması veya tenfizi kabul edilebilecektir.

Geçerli bir tahkim sözleşmesinden bahsedilmek için ehliyet, şekil ve esasa ilişkin şartların bulunması gerekmektedir¹⁰⁴. Bu şartlara göre, tahkim sözleşmesine konu olan tarafların ehliyetsizliği ve şekli eksiklikler nedeniyle geçerliliğini kaybetmesi, verilen hakem kararını etkiler¹⁰⁵.

Tahkim sözleşmesi yapma ehliyeti, tarafların “haklarında tatbiki gereken kanuna” göre belirlenir. Eğer hakem kararına konu olan tarafların ehliyetsiz olması sebebiyle hakem kararı tenfizine karşı itiraz varsa, bu itirazın değerlendirilmesiyle görevli olan mahkeme, kendi kanunlar ihtilâfı kurallarını uygular ve bu kuralların yetkili kılacağı hukuka göre karar verir¹⁰⁶. Yargıtay 19. Hukuk Dairesi bir kararında, Bulgaristan Sanayi ve Ticaret Odası Tahkim Divanında verilen hakem kararının tenfizi talebini reddetmiştir çünkü tahkim sözleşmesinin davalı taraf olan Türk şirketinin yetkili temsilcisi tarafından imzalanmamış ve bu yüzden geçerli bir tahkim sözleşmesinden bahsedilemez¹⁰⁷.

New York Sözleşmesi’nde tahkim sözleşmesinin şekli geçerliliğine ilişkin yazılı şekil şartı öngörülmektedir. Tahkim sözleşmesinin geçerliliği, tarafların belirlediği yer hukukuna veya hakem kararının verildiği yer hukukuna göre belirlenecektir. Tarafların seçtikleri yer hukuku yazılı şekil şartı öngörmezse, New York Sözleşmesi’nin II. maddesine göre, tahkim sözleşmesi geçersiz sayılacaktır¹⁰⁸. Mektup, teleks veya telegrafla yapılan tahkim anlaşması yazılı olma şartını yerine getirmiş olacaktır. Günümüzde uygulamada kullanılan modern elektronik iletişim araçlarıyla tahkim sözleşmeleri yapılmakta ve bunun geçerli olduğu kabul edilmektedir¹⁰⁹.

¹⁰⁴ Şanlı, 2011, 319.; Akıncı, 2007, 261.

¹⁰⁵ Erdoğan, 2004, 115-117. Akıncı, 2007, 116.

¹⁰⁶ Akıncı, 1994, 116.; Şanlı, 2011, 320.

¹⁰⁷ Ertekin, Karataş, 1997, 510-514. (Y. 19. HD., 15.11.1995, 9108/9685).

¹⁰⁸ Akıncı, 1994, 119-120.

¹⁰⁹ Şit, 2005, 204.; Şanlı, 2011, 319.

Tahkim sözleşmesinin esasına ilişkin geçersizlik ile anlatılmak istenen tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarında bulunmaması veya hata, hile, tehdit gibi irade sakatlıklarının bulunmasıdır. Bu halde tahkim anlaşmasının geçerli olup olmadığı, tarafların seçtiği hukuka, eğer hukuk seçimi yapmamışlarsa, tahkim yeri hukukuna göre belirlenecektir¹¹⁰.

2.2.2.2. Adil Yargılama Hakkının İhlâli

New York Sözleşmesi'nin V. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendine göre, aleyhine hakem hükmü verilen taraf, hakemin tayininden veya hakemlik prosedüründen usulü dairesinde haberdar edilmemiş olur yahut da diğer bir sebep yüzünden delillerini ikame etmek imkânını elde edememiş bulunursa, o halde hakem kararının tenfizi talebi reddedilecektir. Yabancı hakem kararının tenfiz edilebilmesi için, kararın adil yargılama prensiplerine göre verilmesi gerekir.

Bu maddeye göre, aleyhine tenfiz istenilen tarafın hakem seçiminden veya tahkim prosedüründen haberdar edilmemiş olması gerekmektedir. Böylece savunma hakkının ihlâlini teşkil edecek ve hakem kararının tenfizine ret sebebi olacaktır. Ancak New York Sözleşmesi'nde hakemlerin seçimi ve tahkim prosedürüne ilişkin olarak karşı tarafın ne şekilde haberdar edileceği konusunda bir düzenleme yapılmamıştır¹¹¹. Buna rağmen milletlerarası ticari tahkimin düzenlemelerine uygun olarak ancak haberdar edildiğinin ispat edilebileceği her türlü yol ile davalıya tebligatın yapılması gerekmektedir¹¹².

Adil yargılama prensipleri bakımından, taraflara eşit muamele edilmesi ve savunma haklarının tahkim usulüne uygulanan kurallara göre incelenmesi gerekmektedir¹¹³. Tebligat yapılmaması, eksik bilgi verilmesi, delillerin ibrazında eşit muamele gözetilmemesi, adil yargılama ilkeleri kapsamında değerlendirilecek hususlardır¹¹⁴. Tahkim yargılamasının devam ettiği süre boyunca taraflar arasında

¹¹⁰ Akıncı, 2007, 261.

¹¹¹ Kaplan, Y. (2002). *Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık*, Ankara, 90.; Şanlı, 2011, 346.

¹¹² Şanlı, 2011, 344-345.

¹¹³ Şit, 2005, 209.; Ertekin, Karataş, 1997, 481-482.

¹¹⁴ Kaplan, 2002, 89-90.

bir eşitlik bulunmalı ve eşitlik prensibinden taraflar kendi iradeleriyle vazgeçemezler¹¹⁵.

Davalı, hakemlerin seçiminden ve tahkim prosedüründen haberdar edilmiş olsa bile, diğer bir sebep yüzünden delillerini ikame etmek imkânını elde edememiş ise yine tenfiz talebi reddedilecektir¹¹⁶. Örneğin, hakem tayin etmek veya cevap dilekçesini hazırlamak için davalıya gerekli süre verilmemiş olabilir. Bu durumda davalının savunma haklarına ihlâl edilerek verilmiş bir hakem kararından bahsedilebilir¹¹⁷.

Tenfiz talebini inceleyen mahkeme, hakem yargılaması süresince hakemlerin seçiminden ve tahkim prosedüründen davalının haberdar edildiğini ve davalının savunma haklarını kullanma imkânına sahip olduğunu tespit ederse, hakem kararının adil yargılama ilkelerine riayet edilmiş sayılır¹¹⁸. Tali konularla ilgili tebligattaki noksan, eğer sonucu etkilemeyecek ise, hakem kararının tenfizinin reddi için bir engel olmayabilir¹¹⁹.

2.2.2.3. Tahkim Sözleşmesinin veya Tarafların İstemlerinin Dışında Karar Verilmesi

New York Sözleşmesi'nin V. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendine göre hakem kararı, hakem mukavelesinde veya hakem şartında öngörülmeyen bir ihtilâfa ilişkin olur yahut hakem sözleşmesi veya hakem şartının kapsamını aşan hükümleri ihtiva etmiş bulunursa, bununla beraber hakem kararının hakemliğe tabi bulunan meseleler hakkındaki hükümleri bunun dışında kalan hükümlerinden ayırt edilebilecek durumda ise, bunların tanınması ve icrası cihetine gidilebilir.

Hakemler, sadece taraflarca tahkim sözleşmesinde belirlenmiş yetki sınırları içerisinde hareket edebilir. Ayrıca, hakemler tahkim sözleşmesi kapsamında bir

¹¹⁵ Kaplan, 2002, 127.

¹¹⁶ Erdoğan, 2004, 118.; Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 90.

¹¹⁷ Yeşilova, B. (2008). *Milletlerarası Ticari Tahkimde Nihai Karardan Önce Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi*. İzmir: Güncel Yayınevi, 173.

¹¹⁸ Şanlı, 2011, 344.; Kaplan, 2002, 94.

¹¹⁹ Akıncı, 2007, 265.

ihtilâfa ilişkin karar vermelilerdir. Aksi halde hakemlerin, yetkilerinin dışına çıkarak karar vermesi yetki aşımı teşkil edecektir¹²⁰. Örneğin hakemler, talep edilenden fazlasına hükmetmişlerse veya tarafların seçtiği hukuk kuralları yerine başka kuralları uygulamışlarsa yetkilerini aşmışlardır¹²¹. Hakemler, tarafların tahkim sözleşmesinde belirlenmiş yetkileri aşmış olursa bu durumun aleyhine tenfiz istenen tarafça ispat edilmesi gerekir¹²².

Eğer hakemlerin yetkileri dışında karar vermeleri durumu söz konusuysa ve kararın ayrılması mümkünse, hakemlerin yetkileri dışı verilen kısım ayrılarak hakem kararı kısmen tenfiz edilebilecektir¹²³. Nitekim hakemlerin yetkileri tahkim sözleşmesinden kaynaklanmaktadır ve hakem kararı, talebe uygun şekilde verilmelidir¹²⁴.

2.2.2.4. Hakem Seçim Yöntemine veya Usule Uygulanacak Kurallara Aykırılık

New York Sözleşmesi'nin V. maddesinin 1. fıkrasının (d) bendine göre, hakem mahkemesinin teşkili veya hakemlik prosedürü tarafların sözleşmesine ve sözleşmede sarahat olmayan hallerde hakemliğin cereyan ettiği yer kanunu hükümlerine uygun değilse, o halde hakem kararının tenfiz talebi reddedilir.

Hakem mahkemesinin oluşturulması ve tahkime ilişkin usulü taraflar sözleşme ile düzenleyebilir¹²⁵. Hakem mahkemesinin teşkilinin ve tahkim prosedürünün konusunda uygulanacak hukukun belirlenmesinde, tarafların iradelerine öncelik tanınmaktadır. Böylece hakem mahkemesinin teşkili ve tahkim prosedürü taraflar arasındaki sözleşmeye uygun olması gerekir. Aksi takdirde, hakem kararının tenfizi reddedilebilir¹²⁶. Tarafların anlaşmasında bu konularla ilgili

¹²⁰ Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 91.; Şanlı, 2011, 348.

¹²¹ Şanlı, 2011, 348.; Akıncı, 1994, 127.

¹²² Ertekin, Karataş, 1997, 484; Şit, 2005, 212.

¹²³ Akıncı, 2007, 272.; Şanlı, 2011, 348.

¹²⁴ Akıncı, 2007, 272-273.

¹²⁵ Şanlı, 2011, 352.

¹²⁶ Erdoğan, 2004, 119.

bir açıklama bulunmaması halinde hakem kararının verildiği yer ülke hukukundan yararlanılacaktır¹²⁷.

Tahkim prosedürünün kapsamı, sözleşme taraflarının cevap, beyanları ve delillerini bildirme süreleri, taraflarca yapılacak haberleşme ve duruşmaların şekliinden oluşmaktadır¹²⁸. Tarafların hakemlik prosedürünü belirlemeleri hususunda vazgeçilemeyecek bazı önemli ilkeler vardır. Bu ilkeler adil yargılanma hakkı, taraflara eşit davranma, iddia ve savunma hakkı tanınma ilkesi, tarafsız ve bağımsız hakemler önünde yargılanma hakkı ilkeleridir¹²⁹.

Usule aykırılık oluşturabilen durumlar¹³⁰:

- Hakem kararının usule uygulanan hukukun belirlendiği süre içinde verilmemesi;
- Hakem kararının usule uygulanan hukukun belirlendiği şartları taşıması;
- Hakem kararının takip etmesi gereken temel usulüne aykırı biçimde verilmiş olması.

2.2.2.5. Hakem Kararının Bağlayıcı Olmaması veya İptal Edilmiş Olması

New York Sözleşmesi'nin V. maddesinin 1. fıkrasının (e) bendine göre, hakem kararı taraflar için henüz bağlayıcı olmamış veya bunun, verildiği memleket kanunu yahut tabi olduğu kanun bakımından yetkili bir makam tarafından iptal veya hükmünün icrası geri bırakılmış bulunursa, hakem kararının tenfiz talebi reddedilebilir.

¹²⁷ Kaplan, 2002, 50.; Şanlı, 2011, 354.

¹²⁸ Hacıbekiroğlu, E. (2012). *Milletlerarası Tahkim Hukukunda Deliller ve Delillerin Değerlendirilmesi*. İstanbul: XII Leha Yayıncılık, s. 80.

¹²⁹ Hacıbekiroğlu, 2012, 36-54.

¹³⁰ Akıncı, 2007, 280-281.; Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 91

Bu maddede hakem kararının üç farklı tenfizine itiraz nedenleri düzenlenmiştir: bağlayıcı olmaması, iptal edilmiş olması ya da icrasının geri bırakılmasıdır¹³¹.

New York Sözleşmesi'nde, mahkeme kararları için kesinleşme koşulu aranmamıştır¹³² ve bağlayıcılık terimi milletlerarası hakem kararlarının tenfizini sağlamak amacıyla kullanılmıştır. Bağlayıcılık, yerinde hakem kararının kesinleşmesi gibi teknik bir terim olsaydı herhangi bir hukuk sistemindeki itiraz nedeni olabilecekti¹³³. Böylece, yabancı hakem kararının tenfiz edilebilmesi kararın taraflar için bağlayıcı olması yeterlidir¹³⁴.

Bir hakem kararının, ne zaman ve ne şekilde taraflar için bağlayıcı olacağı New York Sözleşmesi'nde tespit edilmemiştir. Hakem kararının bağlayıcı hale gelip gelmediği tahkim usulüne uygulanan hukuka göre belirlenecektir. Tarafların anlaşmasında bu konu ile ilgili bir açıklama bulunmaması halinde kararın bağlayıcılığı hakem kararının verildiği ülke hukukuna göre tespit edilecektir¹³⁵.

Taraflarca, hakem kararının verildiği anda kesin, bağlayıcı olacağı veya karara karşı temyiz, itiraz yollarının kapalı olduğu hakkında bir anlaşmaya varılmışsa, kararın hakemler tarafından imzalanmasıyla karar taraflar için bağlayıcı olmuş olur¹³⁶.

New York Sözleşmesi'nin V. maddesinin 1. fıkrasının (e) bendinde kabul edilen tenfiz engeli teşkil eden bir başka sebep ise hakem kararının iptal edilmiş olması veya icrasının geri bırakılmış olmasıdır. Bu maddede ifade edilen “yetkili makam”dan, kural olarak hakem kararının verildiği yer ülke mahkemeleri kastedilir.

¹³¹ Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 91.

¹³² Şit, 2005, 195.

¹³³ Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 92.; Akıncı, 2007, 282.

¹³⁴ Ünal, 1990, 56.

¹³⁵ Birsal, M., (1984). Milletlerarası Ticaret Odasının Uzlaştırma ve Tahkim Hükümlerine Göre Verilen Hakem Kararlarının 2675 Sayılı Kanun Hükümleri Dairesinde Türkiye'de Tenfizi., *Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye'de Tanınması ve Tenfizi, Bildiriler-Tartışmalar, II. Tahkim Haftası*. Ankara. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 162.

¹³⁶ Şanlı, 2011, 363.; Kalpsüz, T. (2009). Hakem Kararlarının İcrası. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 25(2), 23.

Eğer tahkim prosedürü, kararın verildiği ülkeden farklı bir usulü öngörüyorsa ve farklı bir hukuka tabi ise, bu ülkenin mahkemeleri yetkili kabul edilir¹³⁷.

Hakem kararının verildiği veya tahkim prosedürünün tabi olduğu ülke hukukuna göre yetkili mahkeme tarafından iptal edilmiş veya icrasının geri bırakılmış olması gerekmektedir. Böyle bir durumda sadece, New York Sözleşmesi'nin VI. maddesi¹³⁸ uyarınca mahkemeden tenfiz kararının ertelenmesi istenebilir¹³⁹. Hakem kararının icrasının geri bırakılması istisnai bir durumdur bu sebeple icranın durması için teminat yatırılması gerekmektedir¹⁴⁰.

New York Sözleşmesi'nde, hakem kararının hangi sebeplerle iptal edileceği belirtilmemiştir. Ancak hakem kararının iptal edilmesi konusunda genel olarak kabul gören bazı önemli noktalar mevcuttur. Bunlar: Tahkim sözleşmesinin geçersiz olması, tarafların ehliyetsiz olması, hakemlerin görevini kötü ve eksik ifa etmiş olması, yetkilerini aşmış olması, tahkim yargılaması için gösterilen sürenin dolmuş olması ve davada usule veya esasa aykırı bir takım aksaklıkların çıkmasıdır¹⁴¹. Bu şekilde, yetkili mahkemeler kendi hukuklarının kabul ettiği şekilde bir hakem kararının iptal edilmiş ve icrasının ileri bir tarihe bırakılmış olması durumunda, tenfiz talebini reddeder¹⁴².

Tenfiz davasında, hakem kararının esasına ilişkin bir inceleme yapılmaz. Sadece, hakem kararının bağlayıcı olup olmadığı ele alınır. Aynı zamanda hakem kararının verildiği ülkenin mahkemeleri tarafından iptal edilip edilmediği incelenir¹⁴³. Doktrinde bir anlayışa göre, bazı önemsiz şekil şartlarının yerine getirilmemiş olmasından dolayı verilmiş bulunan hakem kararlarının iptali veya icrasının geri bırakma kararına rağmen hakem kararının tanınması veya tenfizine karar

¹³⁷ Akıncı, 1994, 148-149.

¹³⁸ New York Sözleşmesi'nin VI. maddesi, "V. maddenin 1-e bendinde belirtilen yetkili makamdan hakem kararının iptali veya icrasının geri bırakılması talep edilmiş olması halinde, huzurunda hakem kararı dermeyan edilen otorite, gerekli görürse tenfiz hükmünün verilmesini ileriye bırakabilir ve tenfiz isteyen tarafın talebi üzerine, karşı tarafı teminat ödemekle yükümlü kılabilir."

¹³⁹ Akıncı, 2007, 284.

¹⁴⁰ Erdoğan, 2004, 121.

¹⁴¹ Erdoğan, 2004, 120.; Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 92.; Akıncı, 2007, 283-284.

¹⁴² Şanlı, 2011, 365.; Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 92.

¹⁴³ Akıncı, 2007, 282.; Şanlı, 2011, 365.

verilebilecektir¹⁴⁴. Bununla birlikte, tenfiz ülkesi mahkemeleri için iptale yetkili mahkemelerin vermiş oldukları kararlar bağlayıcı değildir. Tenfiz ülkesi mahkemeleri iptal edilmiş kararları tenfiz edebilir¹⁴⁵.

2.2.2.6. Uyuşmazlığın Tahkime Elverişli Olmaması

New York Sözleşmesi'nin V. maddesinin 2. fıkrasının (a) bendine göre, tanıma ve icra talebinin öne sürüldüğü memleketin kanununa göre, uyuşmazlık konusunun hakemlik yolu ile halle elverişli değilse hakem kararının tenfiz talebi reddedilebilir.

Bu maddeden anlaşıldığı gibi, tenfiz ülkesinde uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözümünün mümkün olup olmadığı tenfiz hâkimince re'sen dikkate alınacaktır. Ayrıca uyuşmazlık konusunun tahkime elverişli olup olmadığı tenfiz yeri ülkesi hukukuna göre tespit edilecektir¹⁴⁶. Örneğin, yabancı bir hakem kararının Almanya'da tenfizi talep edilirse, Alman Hukuku'na göre tahkim yolu ile çözümlenmeye uygun bir uyuşmazlık hakkında karar verilmiş olması gerekir. Söz konusu uyuşmazlığın, Alman hukukuna göre tahkime uygun olmaması halinde, hakem kararının tenfizi reddedilecektir¹⁴⁷.

Esas olarak, bir uyuşmazlığın tahkime uygun olması tarafların iradesine bağlı olması demektir. Tarafların serbestçe tasarrufta bulunabileceği tüm konularda tahkim yoluna izin verilmediği olması anlamına çıkarılamaz¹⁴⁸. Tahkim yoluyla çözümlenmeyen uyuşmazlıklar açısından her ülkenin iç mevzuatında farklılıklar bulunmasına rağmen, genel olarak rekabet hukuku, fikri haklar gibi zayıf tarafın korunması amacıyla bazı konularda sınır konulmaktadır¹⁴⁹.

Bir yabancı hakem kararının New York Sözleşmesi'ne göre Türkiye'de tenfizi talep edildiğinde, karara konu olan uyuşmazlık Türk Hukukuna göre tahkim yolu ile çözümlenmesine izin verilen uyuşmazlıklar kapsamına girmelidir. Türk Hukukunda

¹⁴⁴ Kalpsüz, T. (2010). *Türkiye'de Milletlerarası Tahkim*. (İkinci Baskı). Ankara: Yetkin Yayınevi, 246.

¹⁴⁵ Akıncı, 2007,, s. 283-284.

¹⁴⁶ Akıncı, 1994, 173.

¹⁴⁷ Erdoğan, 2004,123-124.

¹⁴⁸ Nomer, E. (2009). *Milletlerarası Usul Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi, s. 206.

¹⁴⁹ Akıncı, 1994, 173.; Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 93.

12.1.2011 tarihinde kabul edilen 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) 408. maddesinde ve 21.6.2001 tarihinde kabul edilen 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu (MTK) 1. maddesinin 4. fıkrasında hangi uyuşmazlıkların tahkime elverişli olduğuna ilişkin temel prensipi ifade edilmiştir.

HMK m. 408 hükmü "Taşınmaz mallar üzerindeki ayni haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir" şeklindedir. Yine MTK m. 1/4 maddesine göre: "*Bu Kanun, Türkiye'de bulunan taşınmaz mallar üzerindeki aynî haklara ilişkin uyuşmazlıklar ile iki tarafın iradelerine tâbi olmayan uyuşmazlıklarda uygulanmaz*". Buna göre, taşınmaz mallar üzerinde ayni haklara ilişkin uyuşmazlıklar olmayan ve tarafların iradelerine tâbi olan uyuşmazlıkların tahkime elverişli olduğu söylenir. Aynı zamanda Türkiye New York Sözleşmesi onaylanırken ticari çekince hakkını kullanmıştır, bu yüzden ticari nitelikli olmayan ihtilâflar hakkında verilen hakem kararlarının New York Sözleşmesi bakımından tenfizi reddedilecektir.

Türk Hukukuna göre ceza yargısı ve idari yargı alanına giren uyuşmazlıklarda tahkime başvurulamaz¹⁵⁰. 13.8.1999 tarihinde 4446 sayılı Kanunla yapılan Anayasa değişikliği ile kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözülmesi kararlaştırılabilir¹⁵¹. Ayrıca kamu düzenine ilişkin konular arasında boşanma davasında, icra-iflas davalarında, iş hukuku uyuşmazlıklarında tahkim söz konusu olmaz¹⁵².

2.2.2.7. Hakem Kararının Kamu Düzenine Aykırı Olması

New York Sözleşmesi'nin V. maddesinin 2. fıkrasının (b) bendine göre, hakem kararının tanınma ve icrasının, mezkur memleketin kamu düzeni kaidelerine aykırı olması bir tenfiz red sebebi olarak düzenlenmiştir. Bu maddede hakem kararının kamu düzenine aykırılığının re'sen inceleneceği öngörülmektedir.

¹⁵⁰ Akıncı, 2007, 285.

¹⁵¹ Ulusoy, A. (2001). Kamu Hizmeti İmtiyaz Sözleşmelerine İlişkin Tahkim., *Milletlerarası Tahkim Semineri*. Ankara, 77.

¹⁵² Kuru, B. *Hukuk Muhakemeleri Usulü*. (Altıncı Baskı). İstanbul: Demir Yayınevi, 5951.

Zaman ve ülkeler arasında farklılık göstermesi sebebiyle kamu düzeni, tam ve net bir şekilde tanımlanamayan bir kavramdır¹⁵³. Buna rağmen, kamu düzeni, “bir toplumun, belirli bir zaman dilimi içerisinde, siyasi, sosyal, ekonomik, ahlaki ve hukuki açılardan temel yapısını belirleyen ve temel çıkarlarını koruyan kurallar bütünüdür” şeklinde tanımlanabilir¹⁵⁴. Böylece, ülkeden ülkeye siyasi, sosyal, ekonomik, ahlaki ve hukuki değerler farklı olduğu için kamu düzeni anlayışı da değişir¹⁵⁵.

New York Sözleşmesi'nde kamu düzenine aykırılığın tespitinde esas alınabilecek kıstaslar belirtilmemiştir. Tenfiz bakımından yarattığı yasal boşluğun ortadan kaldırılmasının tek yolu bu hususun tespitinde tenfiz devleti hâkimine takdir yetkisi verilmesidir¹⁵⁶.

New York Sözleşmesi'nin V. maddesinin 2. fıkrasının (b) bendine göre, hakem kararlarının tenfizi iki durumda kamu düzenine aykırı sayılabilir. Bunlardan birincisi, tenfiz edilecek yabancı hakem kararının içeriğinde tenfiz devleti hukukunun temel hukuki ve ahlaki normlarına aykırılığın bulunmasıdır. Kadın ticareti veya uyuşturucu gibi genel ahlaka aykırı sözleşmelerden kaynaklanan fiilleri hüküm altına alınmış olması durumunda kamu düzenine aykırılık oluşturmaktadır¹⁵⁷. Hakem kararlarının tenfizinde kamu düzenine aykırılık teşkil eden ikinci durum ise hakemlerin bağımsız veya tarafsız olmamalarıdır¹⁵⁸. Hakemler karar verirken hiçbir makam, mercii, organ veya kişiden emir ya da talimat almadan objektif ve dürüst bir karar vermelidir¹⁵⁹.

¹⁵³ Erdoğan, 2004, 124-125; Akıncı, 2008, 288.

¹⁵⁴ Tanrıver, S. (1998). Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizi Bağlamında Kamu Düzeninin Etkisi, Prof. Dr. Yılmaz Altuğ’a Armağan. *MHB*, 17-18(1-2), 476.

¹⁵⁵ Şanlı, 2011, 371.

¹⁵⁶ Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 92.; Şanlı, 2011, 372.

¹⁵⁷ Şanlı, 2011, 372-373.; Akıncı, 1994, 197.

¹⁵⁸ Şanlı, 2011, 374.

¹⁵⁹ Nomer, E. (2001). Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni Müdahalesi, Prof. Dr. Aysel Çelikel’e Armağan. *MHB*, 19-20(1-2), 560.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİLLİ HUKUK DÜZENLERİNDE YABANCI HAKEM KARARLARININ TANINMASI VE TENFİZİ

3.1. TÜRK HUKUKUNDA YABANCI HAKEM KARARLARININ TANINMASI VE TENFİZİ

3.1.1. Genel olarak

Türk Hukuku'nda yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin iki düzenleme mevcuttur: 5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk Ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) ve 1958 Tarihli New York Sözleşmesi. Türkiye'de yabancı hakem kararları, temel olarak MÖHUK'un 60-63. maddelerindeki hükümlere göre tenfiz olunur. Günümüzde New York Sözleşmesi uluslararası hakem kararlarının tanınması ve tenfizi konusunda en önemli düzenleme olduğu için New York Sözleşmesi uygulama alanı dışında kalan milli sayılmayan hakem kararlarının Türkiye'de tanınması ve tenfizinde MÖHUK hükümlerinin uygulanması söz konusu olabilir¹⁶⁰. Başka bir ifade ile, New York Sözleşmesine taraf olmayan bir devlette verilen ve yabancı olan hakem kararlarının, MÖHUK kapsamına tabi olduğunu söylemek mümkündür¹⁶¹.

New York Sözleşmesi'nin VII. maddesinin 1. fıkrasına göre, taraf devletlerde verilen hakem kararlarının tenfizi ve uygulaması bu konudaki diğer ikili ve çok taraflı anlaşma hükümlerinden etkilenmez. Ayrıca MÖHUK., 1. maddesinin 2. fıkrasına göre Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu milletlerarası sözleşme hükümleri saklıdır. Böylece ya New York Sözleşmesi ya da MÖHUK hükümlerini tercih ederek Türkiye'de milli sayılmayan bir hakem kararının tenfizi istenebilir¹⁶².

Türkiye'de yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi MÖHUK'un 60-63. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu maddelerde yabancı hakem kararlarının

¹⁶⁰ Kalpsüz, 2010, 184.; Şanlı, 2011, 376.

¹⁶¹ Şit, 2005, 194.; Şanlı, 2011, 376.

¹⁶² Nomer, E. (2015). *Devletler Hususi Hukuku*, (Yirmi birinci Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi, 554.

tenfizinde gerekli ön şartlar, tenfiz usulü ve tenfizin reddi nedenlerine yer verilmiştir. MÖHUK'un 61. maddesinin 2. fıkrasına göre, yabancı mahkeme kararlarının tenfizinde 55, 56 ve 57. madde hükümlerinin de kıyas yoluyla uygulanacağı tespit edilmiştir.

Daha önce Türk hukukunda yabancı hakem kararlarının tenfizi 1982 yılında yürürlüğe giren mülga 2675 sayılı MÖHUK'un 43-45. maddelerinde yer almıştı. Mülga 2675 sayılı MÖHUK'ta yabancı hakem kararlarının tanınması düzenlenmemişti. Kanundaki eksikliği ortadan kaldırmak üzere 5718 sayılı MÖHUK'a 63. madde ilave edilmiştir. Bu madde yabancı hakem kararlarının tenfiz hükümlerinin, yabancı hakem kararlarının tanınması işlemlerinde de uygulanmasının mümkün olduğunu söylemektedir¹⁶³.

3.1.2. Tenfizin Ön Şartları

Türkiye'de yabancı hakem kararlarının tenfizi için bazı ön şartlar MÖHUK'ta öngörülmüştür. Böylece MÖHUK'un 60. maddesinin 1. fıkrası uyarınca kesinleşmiş ve icra kabiliyeti kazanmış veya taraflar için bağlayıcı olan yabancı hakem kararları tenfiz edilebilir. Aynı zamanda yabancı hakem kararlarının tanınma ve tenfizi şartları MÖHUK'un 62. maddesinin 1. fıkrasında sınırlı olarak sayılmaktadır. Bu nedenlerden birinin bulunması halinde mahkeme tenfiz talebini reddedecektir.

3.1.2.1. Yabancı Bir Hakem Kararının Olması

Bir hakem kararı hakkında MÖHUK hükümlerine göre Türkiye'de tenfiz kararı verilebilmesi için öncelikle bu hakem kararın bir yabancı hakem kararının olması gerekir¹⁶⁴. Yabancı bir hakem kararının tenfizini isteyen tarafın dilekçesini vermesinden sonra mahkemece ilk önce söz konusu hakem kararının yabancı bir hakem kararı olup olmadığı incelenecektir¹⁶⁵. Türk Hukuku açısından, yerli sayılan bir hakem kararı yetkili asliye hukuk mahkemesi tarafından onaylanarak icra

¹⁶³ Çelikel; Erdem, 2016, 768.; Nomer, 2015, 200.

¹⁶⁴ Ertekin; Karataş, 1997, 486.; Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 92.

¹⁶⁵ Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 61.

edilebilecektir. Ayrıca bir yabancı hakem kararı tenfize söz konusu olarak ve yetkili mahkeme tarafından kontrol edilerek icra kabiliyeti kazanacaktır¹⁶⁶.

Türk hukukunda hakem kararlarının tâbiyetinin tayininde esas olarak usule uygulanan hukuk ilkesinden bahsedilmektedir. Tahkim yargılaması yabancı usul hukukuna göre yapılmışsa, bu tahkimde verilen karar yabancı hakem kararı sayılır. Hakem kararının tâbiyeti bu ilkeye göre tespit edilemediği hallerde toprak ilkesi kullanılabilir¹⁶⁷.

MÖHUK yabancı hakem kararlarının tenfizi hükümlerini belirtmiş, fakat yabancı hakem kararı kavramı hakkında bir tanım öngörmemiştir. Doktrin ve mahkeme kararları farklı ölçütler ele alarak yabancı hakem kararı kavramını tanımlamaktadır¹⁶⁸. Bu ölçütler, tarafların vatandaşlığı, ikametgâhı, hakem kararının verildiği yer, hakem kararının otoritesi altında verildiği kanun, hakemlerin vatandaşlığı, ikametgâhlarının bulunduğu yer, tahkim sözleşmesinin yapıldığı yer, hakem kararının imzalandığı yer, uyuşmazlık için ülke içinde yetkili bir mahkemenin bulunması gibi ölçütlerdir. Bu ölçütler arasında, karara konu olan tarafların vatandaşlığı, kararın verildiği yer ve uygulanan otorite kanun en önemliler olarak sayılabilir¹⁶⁹.

3.1.2.2. Hakem Kararının Kesinleşmesi ve İcra Kabiliyeti Kazanması veya Taraflar İçin Bağlayıcı Olması

MÖHUK'un 60. maddesinin 1. fıkrası uyarınca kesinleşmiş ve icra kabiliyeti kazanmış veya taraflar için bağlayıcı olan yabancı hakem kararları tenfiz edilebilir. Her halde yabancı hakem kararının tenfizi için, kararın tabi olduğu ülke hukukuna veya verildiği yer hukukuna göre kesinleşmiş ve icra kabiliyeti kazanmış veya taraflar için bağlayıcılık kazanmış bir karar olması gerekir¹⁷⁰. Tenfizin ön şartının

¹⁶⁶ Ertekin, Karataş, 1997, 544.

¹⁶⁷ Akıncı, 1994, 35. Ünal, 1990, 62.

¹⁶⁸ Akıncı, 2007, 294.

¹⁶⁹ Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 55-61.

¹⁷⁰ Ertekin, Karataş, 1997, 508-510.

gerçekleşmesi için söz konusu maddede geçen şartlardan birinin varlığı ispat edilirse de yeterlidir¹⁷¹.

Mülga 2675 sayılı MÖHUK'un 43. maddesinin 1. fıkrası ancak kesinleşmiş ve icra kabiliyeti kazanmış bulunan yabancı hakem kararlarının tenfiz edilebileceği öngörmüştü. 5718 sayılı MÖHUK'un 60/1. maddesinde taraflar için bağlayıcı olan hakem kararlarının da tenfiz edilebileceğine kanun koyucu tarafından izin verilmiştir.

Aslında MÖHUK'un 60. maddesinin 1. fıkrasına göre yabancı hakem kararının taraflar açısından bağlayıcı olan hakem kararının tanınması ve tenfizi için yeterli kabul edilmektedir. Aynı zamanda bu şartın yanında yabancı hakem kararının tenfizi için, kesinleşmiş ve icra kabiliyeti kazanmış olması gerekmemektedir. Böylece New York Sözleşmesinden etkilenilerek MÖHUK'a yabancı hakem kararlarının tenfizini kolaylaştırmak için bağlayıcılık şartı eklenmiştir¹⁷².

3.1.3. Tenfizin Esasa İlişkin Şartları

3.1.3.1. Müttekabiliyet İlkesinin Aranmaması

Mülga 2675 sayılı Kanun'un 44. maddesinin son fıkrasında yer alan atıf gereği, yabancı mahkeme kararlarının tenfizinde müttekabiliyet şartını arayan 38. maddenin (a) bendi yabancı hakem kararlarının tenfizinde de kıyas yoluyla uygulanacağı belirtilmişti. Söz konusu Kanun'un 38. maddesinin (a) bendi uyarınca müttekabiliyet koşulunun meydana gelmesi için Türkiye Cumhuriyeti ile hakem kararının tâbiyetini taşıdığı devlet arasında hakem kararlarının tenfizine ilişkin karşılıklılık esasına dayanan bir anlaşma veya o devlette Türk hakem kararlarının tenfizini mümkün kılan bir kanun hükmünün veya fiili uygulamanın bulunması gerekiyordu¹⁷³.

Hakem kararlarının tenfizinde müttekabiliyet şartının istenmesi doktrinde tartışmalı bir konudur¹⁷⁴. Bir görüşe göre, hakem kararları devletin yargı

¹⁷¹ Ansay, 1984, 134.

¹⁷² Çelikel, Erdem, 2016, 758.; Nomer, 2015, 205.

¹⁷³ Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 64.

¹⁷⁴ Dayınlarlı, 1984, 70.; Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 64.

egemenliğinin bir eseri olmadığı için söz konusu kararların tenfizinde karşılıklılık şartının talep edilmesi uygun görülmemektedir. Ayrıca tahkim, tarafların iradesine bağlı özel bir yargılama sistemi olduğu için hakem kararlarının tenfizinin mütekabiliyet koşuluna bağlanmasının manasız olacağı belirtilmiştir¹⁷⁵.

Diğer taraftan yabancı hakem kararlarının tenfizinin karşılıklılık esasına bağlanması bazı sorunlara yol açabilir. Örneğin, hakem kararlarının tâbiyetinin belirlenmesi en önemli sorun olabilir. Çünkü, tenfizin reddedilmesine ilişkin hükümlere geçilmeden önce, tâbiyetin belirlenmesi şartının sağlanıp sağlanmadığı incelenmelidir. Hakem kararının yeri, tahkim yeri ve hakemlerin kararı imza yerinin farklı olması halinde söz konusu kararının hangi ülkenin tâbiyetini taşıyacağı tespit etmek imkânsız olabilir¹⁷⁶.

Önceki dönemlerde tenfiz işlemi için gereken şartlar arasında yer alan mütekabiliyet şartı, 5718 sayılı MÖHUK'nun yürürlüğe girmesiyle ortadan kalkmıştır. Buna karşın, New York Sözleşmesi, taraf devletlere bu sözleşmenin hükümlerinin sadece diğer akit devletlerde verilen hakem kararlarının tanınması ve icrasına uygulanacağını beyan edebilir (m. I/3). Bu beyan mütekabiliyet koşulu olarak tanımlanmıştır. Mütekabiliyet koşuluna göre Sözleşmeye taraf olmayan devletlerde verilen yabancı hakem kararlarının tenfizi istenebilir, sadece New York Sözleşmesi'nin hükümleri uygulanmayabilir¹⁷⁷.

MÖHUK hükümleri karşılıklılık şartı aramadan yabancı hakem kararlarının tenfiz edilmesine izin verir. Yani, New York Sözleşmesine taraf olmayan devletlerin hakem kararları, New York Sözleşmesine uygun olmasa bile, MÖHUK hükümleri uyarınca tenfiz edilir¹⁷⁸.

¹⁷⁵ Sakmar, A. (1982). *Yabancı İlâmların Türkiye'deki Sonuçları*, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 41-42.

¹⁷⁶ Şanlı, 1984, 182-183.; Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 65.

¹⁷⁷ McLaughlin, J., Genevro, L., 1986, 252.

¹⁷⁸ Şanlı, 2011, 379.

3.1.3.2. Tenfizin Reddi Sebepleri

5718 sayılı MÖHUK'un 62. maddesi 1. fıkrasında yabancı hakem kararlarının tenfizinin reddi sebepleri öngörülmüştür. Aşağıdaki sebeplerden birinin bulunması halinde mahkeme tarafından tenfiz talebini reddedilecektir¹⁷⁹:

“Mahkeme,

a) Tahkim sözleşmesi yapılmamış veya esas sözleşmeye tahkim şartı konulmamış ise,

b) Hakem kararı genel ahlâka veya kamu düzenine aykırı ise,

c) Hakem kararına konu olan uyuşmazlığın Türk kanunlarına göre tahkim yoluyla çözümü mümkün değilse,

ç) Taraflardan biri hakemler önünde usulüne göre temsil edilmemiş ve yapılan işlemleri sonradan açıkça kabul etmemiş ise,

d) Hakkında hakem kararının tenfizi istenen taraf, hakem seçiminden usulen haberdar edilmemiş yahut iddia ve savunma imkânından yoksun bırakılmış ise,

e) Tahkim sözleşmesi veya şartı taraflarca tâbi kılındığı kanuna; bu konuda bir anlaşma yoksa hakem hükmünün verildiği ülke hukukuna göre hükümsüz ise,

f) Hakemlerin seçimi veya hakemlerin uyguladıkları usul, tarafların anlaşmasına, böyle bir anlaşma yok ise hakem hükmünün verildiği ülke hukukuna aykırı ise,

¹⁷⁹ Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 66.; Şanlı, 2011, 379.

g) Hakem kararı, hakem sözleşmesinde veya şartında yer almayan bir hususa ilişkin ise veya sözleşme veya şartın sınırlarını aşıyor ise bu kısım hakkında,

h) Hakem kararı tâbi olduğu veya verildiği ülke hukuku hükümlerine veya tâbi olduğu usule göre kesinleşmemiş yahut icra kabiliyeti veya bağlayıcılık kazanmamış veya verildiği yerin yetkili mercii tarafından iptal edilmiş ise,

yabancı hakem kararının tenfizi istemini reddeder”

Görüldüğü gibi, MÖHUK'un 62. maddesi 1. fıkrasında tespit edilen tenfiz engelleri ve New York Sözleşmesi V. maddesinde belirtilen tenfizin ret sebepleri arasında büyük bir fark görülmemektedir¹⁸⁰. New York Sözleşmesinde yer alan tenfiz şartlarına ilişkin bütün açıklamalar burada da geçerliliğini korumaktadır. Bu nedenle tenfiz şartları açısından New York Sözleşmesi ve MÖHUK arasında bulunan farklılıkları ele almak yerinde olacaktır.

New York Sözleşmesi'nin V. maddesinde düzenlenmiş olan tenfizin ret sebepleri ikiye ayrılmaktadır. Maddenin ilk fıkrasında düzenlenmiş olan ret sebepleri hakem kararı aleyhine verilmiş olan tarafın bu ret nedenlerini ileri sürmesi ve ispat etmesi ile ele alınabilecektir. (m. V/1). Yani, bu fıkra da düzenlenmiş tenfiz engelleri aleyhine hakem kararı ileri sürülen tarafın ispat etmesi gerekmektedir¹⁸¹. Maddenin ikinci fıkrasında ise sayılan sebepler tenfiz talebini inceleyen mahkemece resen dikkate alınacaktır. Aynı yaklaşım MÖHUK'ta da mevcuttur. MÖHUK'un 62. maddesi 2. fıkrasına göre birinci fıkranın (ç), (d), (e), (f), (g) ve (h) bentlerinde yazılı hususların ispat yükü, hakkında tenfiz istenen tarafa aittir.

Böylece mahkemece re'sen dikkate alınan ret nedenleri açısından New York Sözleşmesi ve MÖHUK arasında ayırım mevcuttur. New York Sözleşmesi'nin V. maddesinin 2. fıkrasına göre tenfiz ülkesinde uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözümünün mümkün olup olmaması durumunda tenfiz hâkimi re'sen hareket eder.

¹⁸⁰ Akıncı, 2007, 297.; Şanlı, 2011, 377.

¹⁸¹ Akıncı, 1994,115. Tuygun, 2007, 120-131.; Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 88.

Ayrıca bu madde uyarınca hakem kararının kamu düzenine aykırılığının re'sen inceleneyeceğini öngörülmektedir. Diğer taraftan MÖHUK'un 62. maddesinin ikinci fıkrasına göre bu iki şartın yanında tahkim sözleşmesi yapılmamış veya esas sözleşmeye tahkim şartı konulmamış hali de mahkeme tarafından re'sen dikkate alınacağı kabul edilmektedir.

MÖHUK'un 62. maddesi 1. fıkrasının (h) bendi gereğince yabancı hakem kararı tâbi olduğu veya verildiği ülke hukuku hükümlerine veya tâbi olduğu usule göre kesinleşmemiş yahut icra kabiliyeti veya bağlayıcılık kazanmamış ise, yabancı hakem kararının tenfizi istemini reddeder. Buna karşın, New York Sözleşmesi'nde mahkeme kararları için kesinleşme koşulu aranmamıştır¹⁸² ve bağlayıcılık terimi milletlerarası hakem kararlarının tenfizini sağlamak amacıyla kullanılmıştır. Bağlayıcılık, yerinde hakem kararının kesinleşmesi gibi teknik bir terim olsaydı herhangi bir hukuk sisteminde itiraz nedeni olabilecekti¹⁸³. Böylece, yabancı hakem kararının tenfiz edilebilmesi için kararın taraflar için bağlayıcı olması yeterlidir¹⁸⁴.

Yabancı hakem kararlarının tanıma ve tenfiz şartları New York Sözleşmesi'nin V. maddesinde sınırlı olarak sayılmaktadır. Ayrıca bir yabancı hakem kararı tenfize söz konusu olacak ve yetkili mahkeme kontrol ettikten sonra bu sebeplerden birinin bulunması durumunda hakem kararının tenfizi reddedilebilir. Halbuki, tenfiz ülkesi mahkemeleri tenfiz engellerinin mevcudiyetine rağmen hakem kararları tenfiz edilebilir¹⁸⁵. Buna karşın, MÖHUK'un 62. maddesi 1. fıkrası uyarınca yabancı hakem kararlarının tenfizine engel olan sebeplerden birinin gerçekleşmesi halinde yetkili mahkemenin yabancı hakem kararını reddedeceği öngörülmüştür¹⁸⁶.

3.1.4. Tenfiz Usulü

New York Sözleşmesi'nin III. maddesinde, hakem kararlarının tenfizi istenen devletin usul kurallarına göre yapılacaktır. Bu sebeple tenfiz talebinin yapılacağı görevli ve yetkili mahkeme tenfiz ülkesinin hukukuna göre tespit edilecektir. Aynı

¹⁸² Şit, 2005, 195.

¹⁸³ Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 92.

¹⁸⁴ Ünal, 1990, 56.; Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 61.

¹⁸⁵ Akıncı, 2007, 283-284.

¹⁸⁶ Dayınlarlı, 1984, 73.

maddeye göre, bu sözleşme kapsamına giren hakem kararlarının tanınması ve tenfizi için milli hakem kararlarına nispetle daha ağır şartlar getirilmeyecek ve daha fazla adli harç alınmayacaktır¹⁸⁷.

Yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizinde yetkili ve görevli mahkeme ve tenfiz talebi dilekçesine eklenecek belgeler MÖHUK'nun 60 ve 61. maddelerinde belirtilmiştir. MÖHUK'nun 61. maddesinin 2. fıkrasına göre, yabancı mahkeme kararlarının tenfizinde 55, 56 ve 57 madde hükümleri de kıyas yoluyla uygulanacağı tespit edilmiştir.

MÖHUK'un 60. maddesinin 2. fıkrasına göre yabancı hakem kararlarının tenfizinde görevli ve yetkili mahkeme olarak asliye hukuk mahkemesi öngörülmüştür. Söz konusu madde gereğince yabancı hakem kararlarının tenfizi, tarafların yazılı olarak kararlaştırdıkları yer asliye mahkemesinden dilekçeyle istenir. Taraflar arasında böyle bir anlaşma olmadığı takdirde, aleyhine karar verilen tarafın Türkiye'deki yerleşim yeri, yoksa sâkin olduğu, bu da yoksa icraya konu teşkil edebilecek malların bulunduğu yer mahkemesi yetkili sayılır.

New York Sözleşmesi'nin IV. maddesi uyarınca tenfiz istenen tarafın, mahkemeye yabancı hakem kararının aslı veya usulüne göre onanmış suretini ve hakem kararı ve tahkim sözleşmesinin tercümelerini vermesi gerekmektedir. MÖHUK'un 61. maddesinin 1. fıkrasına göre de tenfiz talebinde aynı belgelerin gerekli olduğu tespit edilmiştir.

Tenfiz istemine ilişkin dilekçe, duruşma günü ile birlikte karşı tarafa tebliğ edilir. Tenfiz istemi basit yargılama usulü hükümlerine göre incelenerek karara bağlanır MÖHUK (m. 55). Tenfiz davasında, hakem kararının esasına ilişkin bir inceleme yapılmaz. Sadece, tenfizi istenen hakem kararının tenfizine engel olan sebeplerden birinin gerçekleşip gerçekleşmediği ele alınır¹⁸⁸. Tenfiz istemini inceleyen mahkeme hakem kararının kısmen veya tamamen tenfizine karar verebilir (MÖHUK m. 56). Eğer mahkeme, bir yabancı hakem kararını kısmen tenfiz etmişse,

¹⁸⁷ Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 101.

¹⁸⁸ Akıncı, 2007, 282.

bu kararı açıkça ifade etmeli ve reddedilen kısmın tenfiz talebinin reddedildiğini de hükme bağlamalıdır¹⁸⁹.

Tenfiz taleplerinin kabulüne ve reddine ilişkin kararların temyizi için genel hükümler esas alınır. HMK bu konu hakkında hükümleri ifade etmektedir. Eğer, hakem kararlarına yönelik bir temyiz başvurusunda bulunulursa, bu başvuru gereğince kararın uygulanması durur¹⁹⁰.

Tenfiz edilen hakem kararları, Türk hakem kararları özelliği kazanır ve o şekilde uygulanır. Tenfiz kararı ile birlikte, kesin hüküm kuvveti ve icra kabiliyetini elde eder¹⁹¹. Eğer tenfiz talebi reddedilmişse, bu karar Türkiye’de uygulanamaz. Ayrıca, tenfiz şartlarını taşımadığı için reddedilen bir yabancı hakem kararı, Türk mahkemelerinde kesin karar ve kesin delil olarak da kullanılamaz¹⁹².

3.2. ARNAVUTLUK HUKUKUNDA YABANCI HAKEM KARARLARININ TANINMASI VE TENFİZİ

3.2.1. Genel olarak

Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 393. maddesine göre bir yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi, Arnavutluk Cumhuriyeti tarafından yapılan hakem kararlarının tenfizi ve uygulanması hakkındaki ikili ve çok taraflı anlaşma hükümleri ve Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümlerinde düzenlenmiştir.

Ulusal ve uluslararası hukuk arasındaki ilişki konusunda 28.11.1998 tarihinde yürürlüğe girmiş olan Arnavutluk Cumhuriyeti Anayasa hükümleri uluslararası hukukun iç hukuk sisteminin bir parçası olarak tanıdığını gösterir. Ayrıca uluslararası hukuk normları ve milli hukuk normlarına aralarında anlaşmazlık çıktığı zaman Arnavutluk Anayasası uluslararası hukuk normları iç

¹⁸⁹ Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 102.

¹⁹⁰ Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 103.

¹⁹¹ Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 79.

¹⁹² Akıncı, 2007, 260.

hukuk normlarına karşı üstünlük verilmiştir. Bu kurallar Anayasa'nın 122. maddesinde böyle belirtilmiştir:

“1. Arnavutluk Cumhuriyeti Resmi Gazetesi'nde yayımlanan herhangi bir tasdikli uluslararası antlaşma iç hukuk sisteminin bir parçasını oluşturmaktadır. Bu, uluslararası antlaşmalar doğrudan uygulanır, doğrudan uygulanmalar olmadıkça kendini infaz ve uygulanması yasa verilmesi gerektiğini gösterir. Meclis üyelerinin oy çoğunluğu tarafından onaylanan kanunların değiştirilmesini ve kaldırılması aynı çoğunluk ile yapılan uluslararası anlaşmaların onaylanmasını etki gösterir.

2. Arnavutluk yasalarına göre onaylanmış bir uluslararası antlaşma Arnavutluk yasalarından öncelikli olarak uygulanır.

3. Uluslararası bir kuruluş tarafından yayımlanan ve Arnavutluk Kanunlarına göre onaylanmış normların, bu kuruluşlara katılmanın bir neticesi olarak doğrudan uygulanacağı özellikle dikkate alınır”.

Aşağıdaki koşullar Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda düzenlenmiştir. Bu koşullar aynı zamanda tamamlanmış olursa, Arnavut yasalarına göre iç tahkim oluşturmuş olur:

a. Tahkim anlaşmasının taraflarının, bu anlaşmanın imzalandığı sırasında yerleşim yeri veya mutad meskenlerinin Arnavutluk Cumhuriyeti'nde (m. 400).

b. Tahkim anlaşması kapsamında tahkim yerinin Arnavutluk Cumhuriyeti olması (m. 400).

c. Uygulanacak hukuk Arnavutluk hukuku olması (m. 427).

Eğer yukarıda gösterilmiş olan şartlar aynı anda bir arada değilse uluslararası tahkim olarak kabul edilir¹⁹³.

3.2.2. Tenfizin Reddi Sebepleri

Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 394. maddesine göre aşağıdaki sebeplerden birinin bulunması halinde yetkili mahkeme (Asliye Hukuk Mahkemesi) tarafından yabancı hakem kararlarının tenfiz talebini reddedilecektir:

- a. Arnavutluk Cumhuriyeti'nde yürürlükte olan hükümlere göre, uyuşmazlığın yabancı hakem kararını veren mahkemenin yetkisinde olmaması;
- b. Dava dilekçesi ve mahkeme celbi davalıya uygun bir yol ve zamanında tebliğ edilmeyip savunması için fırsat verilmemiş olması.
- c. Aynı taraflara, aynı sebebe ve aynı konuya ilişkin olarak Arnavut mahkeme tarafından farklı bir karar verilmiş olması;
- d. Yabancı hakem kararı kesinleşmeden önce Arnavut mahkemesine aynı davanın açılmış olması
- e. Yabancı hakem kararının kendi mevzuatına aykırı olarak kesinleşmiş olması
- f. Arnavutluk mevzuatının temel ilkeleri ile uyumlu olmaması.

3.2.2.1. Arnavutluk Cumhuriyeti'nde yürürlükte olan hükümlere göre, uyuşmazlık yabancı hakem kararını veren mahkemenin yetkisinde olmaması

Bu hükmü yorumlamak için, tahkim mahkemelerinin yetkileri dikkat edilmelidir. Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 402. maddesi uyarınca mülkiyet ilişkilerden kaynaklanan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümlenmesine izin verilmiştir¹⁹⁴.

Aynı zamanda bir hakem heyetine mülkiyete ilişkin uyuşmazlıklardan başka bir konuya ait uyuşmazlığı çözme yetkisi veren tahkim anlaşması geçersizdir.

¹⁹⁴ Kola, 2008, 110.

Tahkim mahkemesinde açıldığı davanın konusu yalnızca mülkiyet nitelikli olmayan bir sözleşme olursa, Arnavutluk hukukuna göre bu sözleşme kısmen geçerlidir.

Arnavutluk hukukuna göre asliye hukuk mahkemesinin uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözümünün mümkün olup olmadığını re'sen araştırması gerekir. Söz konusu uyuşmazlığın, Arnavutluk hukukuna göre tahkime uygun olmaması halinde, hakem kararının tenfizi reddedilecektir¹⁹⁵.

Arnavutluk hukukuna göre ceza yargısı ve idari yargı alanına giren uyuşmazlıklarda tahkime başvurulamaz. Ancak fikri mülkiyet, fikri haklar, iş hukuku uyuşmazlıkları tahkim söz konusu olabilir¹⁹⁶.

Aynı tenfiz reddi sebebi ile ilgili New York Sözleşmesi'nin V. maddesinin 2. fıkrasının (a) bendine göre, tanıma ve icra talebinin öne sürüldüğü memleketin kanununa göre, uyuşmazlık konusunun hakemlik yolu ile halle elverişli değilse hakem kararının tenfiz talebi reddedilebilir.

Bu tenfiz reddi sebebi New York Sözleşmesi'nde Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndan daha tam ve net bir şekilde tespit edilmiştir¹⁹⁷. Arnavutluk hukukunda ve New York Sözleşmesi'nde, yetkili mahkeme (Arnavutluk hukukuna göre asliye hukuk mahkemesi) söz konusu uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözümünün uygun olup olmaması re'sen dikkate alınacaktır.

3.2.2.2. Dava dilekçesi ve mahkeme celbi davalıya uygun bir yol ve zamanında tebliğ edilmeyip savunması için fırsat verilmemiş olması

Yabancı hakem kararının tenfiz edilebilmesi için, kararın yargılama alanına ilişkin ilkelere göre verilmesi gerekir. Bu maddede davalının hukuki dinlenilme hakkının ihlâl edilerek verilmiş bir hakem karardan bahsedilir. Hukuki dinlenilme hakkına göre tahkim yargılamasının devam ettiği süre boyunca tarafsız ve bağımsız

¹⁹⁵ Meneri, S. (2012). *E drejta e arbitrazhit dhe e ndermjetesimit nderkombetar tregtar*. Tirane: Guttenberg Yayinevi, 101.

¹⁹⁶ Kola, 2008, 110-111.

¹⁹⁷ Kola, 2008, 111.

hakemler iki tarafa eşit şekilde söz konusu hakkı tanıyarak karar vermelidirler¹⁹⁸. Aksi takdirde, hakem kararının tenfizi reddedilebilir.

Kanun koyucu tarafından bu maddede kullanılan ifade “uygun bir yol ve zamanında” ne anlamına geldiğini anlatmak faydası vardır.

Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda tarafların bildiri yolları açık ve nettir. Davetiye, aksi belirtilmediği sürece, alıcı olarak belirlenmiş kişiye bildirilmelidir bu da mahkemede çalışan tarafından yapılır. Alıcı davetiye almayı reddederse, mahkeme çalışan tarafından davetiye üzerine not edip ve mümkünse bir tanık mevcutsa imzalayıp alınmadığını doğrular (m.130). Kanunda yasak değilse taraflara tebligat posta aracılığıyla da gerçekleştirilebilir (m.143). Mahkeme kararıyla taraflara tebligat teleks veya telegrafla da yapılmaktadır (m. 144).

Zaman açısından, genel olarak, milletlerarası tahkim sürecinde hız önemli bir rol oynadığı için, kısa süreler söz konusu sürecine aykırı olmadığını kabul edilir. Ayrıca uluslararası ticari uyuşmazlıklarda tahkim yoluna başvurulmasının asıl sebebi yargılamaların kısa süreli olmasıdır¹⁹⁹. Aleyhine tenfiz istenilen tarafın tahkim prosedüründen haberdar edilmiş ve tahkim prosedürüne katılmayı reddetmiş ise bu hakem kararının tenfizine engel olamaz²⁰⁰.

Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu 394. maddesinin (b) bendine benzer bir hüküm New York Sözleşmesi’nde de bulunmaktadır. New York Sözleşmesi’nin V. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendine göre, aleyhine hakem hükmü verilen taraf, hakemin tayininden veya hakemlik prosedüründen usulü dairesinde haberdar edilmemiş olur yahut da diğer bir sebep yüzünden delillerini ikame etmek imkânını elde edememiş bulunursa, o halde hakem kararının tenfizi talebi reddedilecektir.

¹⁹⁸ Kola, F., Çinari, S. (2015). *Zgjidhjet alternative te mosmarreveshjeve*. Tirane: Albas Yayınevi, 339.

¹⁹⁹ Van den Berg, A.J. (1994). *The New York Arbitration Convention of 1958: Towards a Uniform Judicial Interpretation*, Kluwer Law International Yayınevi, 304.

²⁰⁰ Kola, Çinari, 2015, 339.

İlk bakışta Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve New York Sözleşmesi'nde belirtilen bu iki tenfizin reddi sebebi aynı olduğu söylenebilir. Ama bir analiz yapılırsa aralarındaki fark ortaya çıkabilir. Yabancı hakem kararının tenfiz talebi dilekçesi verildikten sonra Arnavut asliye hukuk mahkemesi dava dilekçesi ve mahkeme celbi davalıya uygun bir yol ve zamanında tebliğ edilip edilmediğini resen dikkate alınacaktır²⁰¹. New York Sözleşmesi'nin V. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendinde düzenlenmiş olan ret sebebi hakem kararı aleyhine verilmiş olan tarafın bu ret nedenlerini ileri sürmesi ve ispat etmesi ile ele alınabilecektir.

Bu iki hüküm arasındaki diğer bir fark ise Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda sadece taraflara tahkim prosedürü hakkında davetiyeden bahsedilir. New York Sözleşmesi'nde ise tahkim prosedüründen genel bahsedilir²⁰².

3.2.2.3. Aynı taraflara, aynı sebebe ve aynı konuya ilişkin olarak Arnavut mahkeme tarafından farklı bir karar verilmiş olması

Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 451/a maddesi uyarınca "kesinleşmiş bulunan kararlarla çözülen dava, aksi belirtilmediği takdirde, yeniden yargılanamaz".

Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 451. maddesi uyarınca mahkeme kararı şu şartlara göre kesinlik kazanır:

- a) Mahkeme kararına karşı temyiz edilemez.
- b) Kanunun belirlediği zamanı süresinde mahkeme kararına karşı temyiz edilmemiş.
- c) Açılan dava kabul edilmemiştir.

²⁰¹ Kola, 2008, 113.

²⁰² Kola, 2008, 114.

- d) Mahkeme kararı kesinleşir, değiştirilmiş ya da ikinci derece mahkemesinde durdurulmuştur.

Yabancı hakem kararının kesinleşmiş hale gelmesiyle taraftarlar aynı zamanda aynı davayı açma hakkını kaybeder. Aynı dava açılırsa da, davalı aynı taraflara, aynı sebebe ve aynı konuya ilişkin olarak daha önce kesinleşmiş bulunan bir karar ispat ederek mahkeme yargılamasını durdurur.

Yabancı hakem kararı kesinleştikten sonra devlet mahkemesinin kararları özelliği kazanır. Böylece yabancı hakem kararı *res judicata* ilkesi kapsamında değerlendirilecek husustur²⁰³. Yabancı hakem kararı Arnavut asliye hukuk mahkemesinden tenfiz edilirse, o zaman aynı nedene devlet mahkemelerinden dava açılmaz. Eğer böyle bir ilke olmamış olsaydı taraflar her istediğinde aynı konuyu mahkemeler yargılamak zorundalardı. Bu mantıksız olan bir şeyi ve aynı zamanda taraflar için güvensizlik getirir²⁰⁴.

Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 394. maddesine göre yabancı hakem kararının tenfiz talebi dilekçesi verildikten sonra Arnavut asliye hukuk mahkemesi aynı taraflara, aynı sebebe ve aynı konuya ilişkin olarak Arnavut mahkeme tarafından farklı bir karar verilip verilmediğini resen dikkate alınacaktır. Diğer yandan New York Sözleşmesi'nde böyle bir tenfiz reddi sebebi bulunmamaktadır.

3.2.2.4. Yabancı hakem kararı kesinleşmeden önce Arnavut mahkemesinde aynı dava açılmış olması

Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 38. maddesine göre eğer bir davaya bakmakta olan Arnavut mahkemesi ve aynı taraflara, aynı sebebe ve aynı konuya ilişkin olarak bir dava yabancı bir mahkemede değerlendirmede olduğunu farkında olursa, tahkim mahkemesi olsa da, söz konusu

²⁰³ Kola, Çınari, 2015, 339.

²⁰⁴ Kola, 2008, 116.

olan davayı ne durdurur ne de iptal eder. Bu hüküm tahkim anlaşmasına aykırı olduğunu düşünüyorum. Durumu daha iyi anlatmak için bir örnek vermek istiyorum:

A ve B taraftarları arasındaki gerek sözleşmesel gerekse sözleşme dışı ilişkiden doğmuş olsun, belirli hukuki ilişkilerden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamının tahkim yolu ile çözülmesi konusunda yazılı tahkim sözleşmesi bulunmaktadır. Londra Milletlerarası Tahkim Mahkemesi'nde yabancı hakem kararı verilmeden önce davanın A tarafı ilk derece Arnavut mahkemesinde aynı taraflara, aynı sebebe ve aynı konuya ilişkin olarak bir dava açar. Yani dava aynı zamanda Arnavutluk ilk derece mahkemesinde ve Londra Milletlerarası Tahkim Mahkemesi'nde de yargılanma aşamasındadır. B tarafı Arnavutluk ilk derece mahkemesinde mahkemeye tahkim sözleşmesini sunarak devam etmekte olan yargılanmaya itiraz eder.

Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 414. maddesine göre:

“Tahkim anlaşmasına dayanarak tahkim mahkemesinde incelenmekte olan bir uyuşmazlık varsa ve aynı zamanda devlet mahkemesinde aynı taraflara, aynı sebebe ve aynı konuya ilişkin olarak bir dava açılırsa, devlet mahkemesi söz konusu uyuşmazlığın yetki çevresi dışında bulunmasını beyan etmesi gerekir”.

Bu madde uyarınca verdiğimiz örnekte de ilk derece mahkemesi söz konusu uyuşmazlığın yargı çevresi dışında bulunmasını beyan etmelidir. Böylece Arnavutluk mahkemesi tahkim mahkemesinde yargılamakta olan aynı davayı yargılayamaz. Kanaatimizce Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 397. maddesinin (c) bendinde öngörülmüş olan tenfiz reddi sebebi uygunsuzdur çünkü gördüğümüz gibi Arnavutluk mahkemesi tahkim mahkemesinde yargılamakta olan aynı davayı yargılayamaz. Diğer yandan New York Sözleşmesi'nde böyle bir tenfiz reddi sebebi bulunmamaktadır.

3.2.2.5. Yabancı hakem kararının kendi mevzuatına aykırı olarak kesinleşmiş olması

Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 394. maddesinin (e) bendine göre, yabancı hakem kararı kendi mevzuatına aykırı olarak kesinleşmiş bulunursa, hakem kararının tenfiz talebi reddedilebilir.

Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 397. maddesine göre tenfiz davasında, hakem kararının esasına ilişkin bir inceleme yapılmaz. Sadece, tenfizi istenen hakem kararının tenfizine engel olan sebeplerden birinin bulunup bulunmaması ele alınır. Böylece Arnavutluk'ta yabancı hakem kararının tenfizinin talep edilebilmesi için, milliyetini taşıdığı ülkenin hukukuna göre kararın kesinleşmiş olması gerekir. Buna göre yabancı hakem kararı tâbi olduğu veya verildiği ülke hukuku hükümlerine veya tâbi olduğu usule aykırı kesinleşmiş bulunursa, yabancı hakem kararının tenfizi istemini reddeder.

Buna benzer bir hüküm New York sözleşmesinde de bulunmaktadır²⁰⁵. New York Sözleşmesi'nin V. maddesinin 1. fıkrasının (e) bendine göre, hakem kararı taraflar için henüz bağlayıcı olmamış veya bunun, verildiği memleket kanunu yahut tabi olduğu kanun bakımından yetkili bir makam tarafından iptal veya hükmünün icrası geri bırakılmış bulunursa, hakem kararının tenfiz talebi reddedilebilir. Bu maddede hakem kararının üç farklı tenfizine itiraz nedenleri düzenlenmiştir; bağlayıcı olmaması, iptal edilmemiş olması ya da icrasının geri bırakılmasıdır²⁰⁶.

New York Sözleşmesi'nde bağlayıcılık terimi milletlerarası hakem kararlarının tenfizini sağlamak amacıyla kullanılmıştır²⁰⁷. Bir hakem kararının, ne zaman ve ne şekilde taraflar için bağlayıcı olacağı bu sözleşmede tespit edilmemiştir. Hakem kararının bağlayıcı hale gelip gelmediği tahkim usulüne uygulanan hukuka göre belirlenecektir. Tarafların anlaşmasında bu konu ile ilgili bir

²⁰⁵ Kola, 2008, 121.

²⁰⁶ Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 91.

²⁰⁷ Nomer, Ekşi, Gelgel, 2008, 92.; Akıncı, 2007, 282.

açıklama bulunmaması halinde kararın bağlayıcılığı hakem kararının verildiği ülke hukukuna göre tespit edilecektir²⁰⁸.

New York Sözleşmesi'nin V. maddesinin 1. fıkrasının (e) bendinde kabul edilen tenfiz engeli teşkil eden bir başka sebep ise hakem kararının iptal edilmiş olması veya icrasının geri bırakılmış olmasıdır. Burada ifade edilen “yetkili makam”dan, kural olarak hakem kararının verildiği yer ülke mahkemeleri kastedilir. Eğer tahkim prosedürü, kararın verildiği ülkeden farklı bir usulü öngörüyorsa ve farklı bir hukuka tabi ise, bu ülkenin mahkemeleri yetkili kabul edilir²⁰⁹. Hakem kararının verildiği veya tahkim prosedürünün tabi olduğu ülke hukukuna göre yetkili mahkeme tarafından iptal edilmiş veya icrasının geri bırakılmış olması gerekmektedir.

New York Sözleşmesi'nden farklı olarak, hakem kararı verildiği memleket kanunu yahut tabi olduğu kanun bakımından yetkili bir makam tarafından iptal veya hükmünün icrası geri bırakılmış bulunursa de Arnavutluk'ta tenfiz edilir. Böyle bir şey olur çünkü Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 394. maddesinin (e) bendine göre asliye hukuk mahkemesi tarafından milliyetini taşıdığı ülkenin hukukuna göre kararın sadece kesinleşip kesinleşmediği incelenir. Sonuç olarak kesinleşmiş hale gelen ama iptal edilen veya icrasının geri bırakılan hakem kararı Arnavutluk'ta tenfiz edilir²¹⁰.

3.2.2.6. Arnavutluk mevzuatının temel ilkeleri ile uyumlu olmaması.

Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 394. maddesinin (f) bendine göre, yabancı hakem kararı Arnavut mevzuatının temel ilkelerine aykırı olursa hakem kararının tenfiz talebi reddedilebilir.

Arnavutluk Cumhuriyeti Anayasası'nda bazı temel ilkeler tespit edilmiştir. Bunlar: devletin bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü, insan hak ve özgürlükleri, sosyal adalet, anayasal düzen, çoğulculuk, ulusal kimlik ve miras (m. 3), mülkiyet hakkı (m. 11/2), kanun önünde eşitlik ve dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç,

²⁰⁸ Birsell, 1984, 162.

²⁰⁹ Akıncı, 1994, 148-149.

²¹⁰ Kola, 2008, 121.

din, maddi durum, eğitim durumu sebeplerden ayrımcılığa yol verilmeme (m. 18). Buna göre yabancı hakem kararı Arnavut mevzuatının temel ilkelerine aykırı olursa yabancı hakem kararının tenfizi istemini reddeder.

Buna benzer bir hüküm New York Sözleşmesi'nde de bulunmaktadır ama başka bir terminoloji kullanılmıştır. New York Sözleşmesi'nin V. maddesinin 2. fıkrasının (b) bendine göre, hakem kararının tanınma ve icrasının, mezkur memleketin kamu düzeni kaidelerine aykırı olması halinde bir tenfiz sebebi olarak düzenlenmiştir. Bu maddede hakem kararının kamu düzenine aykırılığının re'sen inceleneceği öngörülmektedir. New York Sözleşmesi'nin V. maddesinin 2. fıkrasının (b) bendine göre, hakem kararlarının tenfizi iki durumda kamu düzenine aykırı sayılabilir. Bunlardan birincisi, tenfiz edilecek yabancı hakem kararının içeriğinde tenfiz devleti hukukunun temel hukuki ve ahlaki normlarına aykırılığın bulunmasıdır. Kadın ticareti veya uyuşturucu gibi genel ahlaka aykırı sözleşmelerden kaynaklanan fiilleri hüküm altına alınmış olması durumunda kamu düzenine aykırılık oluşturmaktadır²¹¹. Hakem kararlarının tenfizinde kamu düzenine aykırılık teşkil eden ikinci durum ise hakemlerin bağımsız veya tarafsız olmamalarıdır²¹². Hakemler karar verirken hiçbir makam, mercii, organ veya kişiden emir ya da talimat almadan objektif ve dürüst bir karar vermelidir²¹³.

Yabancı hakem kararlarının tenfizi ile ilgili Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve New York Sözleşmesi arasında başka bir fark ise sözleşmede Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 394. maddesinde bulunmayan üç neden tenfizin reddi sebebi daha öngörülmüştür.

Bunlar:

1. *II. maddede derpiş olunan anlaşmayı akdeden taraflar, haklarında tatbiki gereken kanuna göre ehliyetsiz olur yahut da mezkûr anlaşma taraflarca*

²¹¹ Şanlı, 2011, 372-373.; Akıncı, 1994, 197.

²¹² Şanlı, 2011, 374.

²¹³ Nomer, 2001, 560.

tabi kılındığı kanuna veya babta sarahat mevcut değilse, hakem kararının verildiği mahal kanununa göre hükümsüz bulunur ise...

2. *hakem kararı, hakem mukavelesinde veya hakem şartında öngörülme-
yen bir ihtilâfa ilişkin olur yahut hakem sözleşmesi veya hakem şartının
kapsamını aşan hükümleri ihtiva etmiş bulunursa, bununla beraber
hakem kararının hakemliğe tabi bulunan meseleler hakkındaki hükümleri
bunun dışında kalan hükümlerinden ayırt edilebilecek durumda ise,
bunların tanınması ve icrası cihetine gidilebilir.*
3. *hakem mahkemesinin teşkili veya hakemlik prosedürü tarafların
sözleşmesine ve sözleşmede sarahat olmayan hallerde hakemliğin
cereyan ettiği yer kanunu hükümlerine uygun değilse...*

Kanaatimizce yabancı hakem kararların tenfizinde bu üç neden temel nedenlerdendir. Böylece bu üç tenfizin reddi nedeni Arnavutluk mevzuatında da öngörülmesi gerekir.

3.2.3. Tenfiz Usulü

Yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi Arnavutluk Cumhuriyeti'nin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 393-399. maddelerinde düzenlenmiştir. Yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizinde yetkili ve görevli mahkeme Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 395. maddesinde belirtilmiştir. Bu madde uyarınca yabancı hakem kararlarının tenfizinde görevli ve yetkili mahkeme olarak asliye hukuk mahkemesi öngörülmüştür.

Arnavutluk'ta birkaç asliye hukuk mahkemesi vardır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yabancı hakem kararlarının tenfizinde hangi asliye hukuk mahkemesi yetkili mahkeme olacağını tespit edilmemiştir. Emsal Yargıtay Kararları tarafından bu kanun boşluğu doldurmaya çalışılmıştır. Böylece hakem kararının tenfiz olacağı

ya da aleyhine karar verilen tarafın Arnavutluk'taki yerleşim yeri yoksa sakın olduğu yer mahkemesi yetkili sayılır²¹⁴.

Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfiz talebi dilekçesi diplomatik yollara da verilir. Ancak bu durum uluslararası antlaşmalarda ya da Arnavutluk Cumhuriyeti ile hakem kararının milliyetini taşıdığı devlet arasında spesifik bir anlaşmada tespit edilmelidir. Hakem kararının tenfizi istenen tarafın herhangi bir kanuni temsilcisi yoksa asliye hukuk mahkemesinin başkanı bir avukat görevlendirir (m. 359/2, 359/3).

Hakem kararının tenfizi istenen taraf, onun kanuni temsilcisi ya da avukatı tarafından tenfiz talebi dilekçesi verilir. Yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfiz talebi dilekçesine eklenecek belgeler Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 396. maddesinde böyle belirtilmiştir:

- a. Tenfiz istenen tarafın, mahkemeye yabancı hakem kararının usulüne göre onanmış suretini ve tercümesini vermesi gerekmektedir.
- b. Yabancı hakem kararının kesinleşmiş hale geldiğini ispat eden bir belge ve bu belgenin usulüne göre onanmış tercümesi vermesi gerekmektedir. Bu belgeler Arnavutluk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı tarafından tasdik edilmelidir.
- c. Yabancı hakem kararının tenfiz talebi dilekçesi tarafın kanuni temsilcisi ya da avukatı tarafından verilmiş ise mahkemeye vekâletnamenin ve usulüne göre onanmış tercümesi vermesi gerekmektedir.

New York Sözleşmesi'nden farklı olarak, tenfiz istenen taraftan, mahkemeye sadece yabancı hakem kararının usulüne göre onanmış sureti verilmesi istenir. Yani Arnavutluk hukukunda yabancı hakem kararının aslı istenilmez.

²¹⁴ Mandia, 2005, 61.

İstenilen belgelerde herhangi bir eksiklik varsa, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 154. maddesine göre mahkemeden taraflara eksik belgelerin tamamlanması için bir zaman vermektedir. O tarihe kadar dilekçe ile ilgili hiçbir işlem yapılmaz. Verilen süre içinde eksiklikleri tamamlanmazsa, dilekçe ve tüm belgeler taraflara geri verilip başvuruda bulunmamış sayılır.

Ne Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu ne Arnavutluk Cumhuriyeti Medeni Kanunu, ne de New York Sözleşmesi'nde yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfiz talebi dilekçesinin zamanaşımı öngörülmüştür. Yani, tenfiz istenen tarafın herhangi bir zamanda talepte bulunabilir²¹⁵.

Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 397. maddesine göre tenfiz davasında, hakem kararının esasına ilişkin bir inceleme yapılmaz. Sadece, tenfizi istenen hakem kararının tenfizine engel olan sebeplerden birinin bulunup bulunmaması ele alınır. Tenfiz edilen hakem kararları, Arnavut hakem kararları özelliği kazanır. Hakem kararının kesin hüküm kuvveti ve icra kabiliyeti sadece asliye hukuk mahkemesinden elde edilir ve Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre uygulanır (m. 398). Bu maddeye göre asliye hukuk Mahkemesinin kararı kesin ve bu karara karşı hiçbir mahkemede dava açılamaz²¹⁶.

3.3. KARŞILAŞTIRMA

Çalışmamızda New York Sözleşmesi, Türk ve Arnavutluk hukukunda yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi üzerinde durularak bazı benzerlikler ve farklılıklar ortaya konmaya çalışılmıştır. Türkiye ve Arnavutluk Cumhuriyeti bu sözleşmeye taraf ülkeler olduğu için New York Sözleşmesi uygulama alanı dışında kalan milli sayılmayan hakem kararlarının tenfizi ülkelerin iç mevzuatına söz konusu olabilir. Böylece New York Sözleşmesi'ne taraf olmayan bir devlette verilen ve yabancı olan hakem kararları, Türkiye'de MÖHUK ve Arnavutluk'ta Arnavutluk

²¹⁵ Kola, Çınari, 2015, 336.

²¹⁶ Mandia, 2005, 63.

Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu kapsamına tabi olduğunu söylemek mümkündür.

New York Sözleşmesi'nin I. maddesinin 3. fıkrasına konulan çekince ile sözleşmenin uygulama alanı sınırlandırılmaktadır. Türkiye New York Sözleşmesi'ni onaylarken (ticari ve karşılıklılık) çekince hakkını kullanmıştır. Bu yüzden ticari nitelikli olmayan ihtilâflar hakkında verilen hakem kararları New York Sözleşmesi bakımından tenfizi reddedilecektir. Mütakabiliyet şartı, 5718 sayılı MÖHUK'un yürürlüğe girmesiyle ortadan kalkmıştır. Diğer taraftan Arnavutluk New York Sözleşmesi'ni çekince haklarını kullanmadan onaylamıştır. Bu sebeple ticari olmayan ihtilâflarda verilen hakem kararları New York Sözleşmesi açısından Arnavutluk'ta tenfiz edilir.

Türkiye'de yabancı hakem kararlarının tenfizi için bazı ön şartlar MÖHUK'ta öngörülmüştür. Mülga 2675 sayılı MÖHUK'un 43. maddesinin 1. fıkrası ancak kesinleşmiş ve icra kabiliyeti kazanmış bulunan yabancı hakem kararlarının tenfiz edilebileceği öngörmüştü. 5718 sayılı MÖHUK'un 60/1. maddesinde hakem kararlarının taraflar için bağlayıcı olan hakem kararlarının da tenfiz edilebileceğine kanun koyucu tarafından izin verilmiştir. Arnavutluk'ta yabancı hakem kararlarının tenfizi için ön şartlar Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda düzenlenmemiştir. Ayrıca bağlayıcılık terimi de kanunda geçmez. New York Sözleşmesi'nden etkilenilerek yabancı hakem kararlarının tenfizini kolaylaştırmak için Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na bağlayıcılık şartı eklenebilir.

New York Sözleşmesi'nin V. maddesinde düzenlenmiş olan tenfizin ret sebepleri ikiye ayrılmaktadır. Maddenin ilk fıkrasında düzenlenmiş olan ret sebepleri hakem kararı aleyhine verilmiş olan tarafın bu ret nedenlerini ileri sürmesi ve ispat etmesi ile ele alınabilecektir. (m. V/1). Yani, bu fıkrada düzenlenmiş tenfiz engelleri aleyhine hakem kararı ileri sürülen tarafın ispat etmesi gerekmektedir. Maddenin ikinci fıkrasında ise sayılan sebepler tenfiz talebini inceleyen mahkemece resen dikkate alınacaktır. Aynı yaklaşım MÖHUK'da da mevcuttur. MÖHUK'un 62. maddesi 2. fıkrasına göre birinci fıkranın (ç), (d), (e), (f), (g) ve (h) bentlerinde yazılı hususların ispat yükü, hakkında tenfiz istenen tarafa aittir.

Böylece mahkemece resen dikkate alınan ret nedenleri açısından New York Sözleşmesi ve MÖHUK arasında ayırım mevcuttur. New York Sözleşmesi'nin V. maddesinin 2. fıkrasına göre tenfiz ülkesinde uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözümünün mümkün olup olmaması durumunda tenfiz hâkimi re'sen hareket eder. Ayrıca bu madde uyarınca hakem kararının kamu düzenine aykırılığının re'sen inceleneceği öngörülmektedir. Diğer taraftan MÖHUK 62. maddesi ikinci fıkrasına göre bu iki şartın yanında tahkim sözleşmesi yapılmamış veya esas sözleşmeye tahkim şartı konulmamış hali de mahkeme tarafından resen dikkate alınacağı kabul edilmektedir. Arnavutluk hukukunda düzenlenmiş olan bütün tenfizin ret sebepleri mahkemece resen dikkate alınabileceği öngörülmüştür.

MÖHUK'un 63. maddesine göre yabancı hakem kararlarının tenfizi hükümlerinin, yabancı hakem kararlarının tanınması işlemlerinde de uygulanmasının mümkün olduğunu söylemektedir. Buna karşın, Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yabancı hakem kararlarının tanınması ile ilgili hükümler bulunmamaktadır. Aynı zamanda yabancı hakem kararlarının tanınması bu kararların tenfizine ilişkin hükümlere tabi olacağı tespit edilmemiştir. Ancak Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda "hakem kararlarının tanınması ve tenfizi" deyimi mevcut olduğu için aynı kurallara bağlı olarak belirtilebilir.

İki ülke hukuku arasında benzerlikler de mevcuttur. Türkiye'de tenfiz edilen hakem kararları, Türk hakem kararları özelliği kazanır ve o şekilde uygulanır. Tenfiz kararı ile birlikte, kesin hüküm kuvveti ve icra kabiliyetini elde eder. Arnavutluk hukukunda aynı düzenleme de bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye'de MÖHUK ve Arnavutluk'ta Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre tenfiz davasında, hakem kararının esasına ilişkin bir inceleme yapılmaz. Sadece, tenfizi istenen hakem kararının tenfizine engel olan sebeplerden birinin gerçekleşip gerçekleşmediği ele alınır

Yabancı hakem kararlarının tenfiz usulü bakımından da Türk ve Arnavutluk kanunlarının düzenlemeleri arasında fark bulunmaktadır. İki ülke hukukunda yabancı hakem kararlarının tenfizinde görevli ve yetkili mahkeme olarak asliye hukuk mahkemesi öngörülmüştür. MÖHUK'un 60. maddesinin 2. fıkrası gereğince

yabancı hakem kararlarının tenfizi, tarafların yazılı olarak kararlaştırdıkları yer asliye mahkemesinden dilekçeyle istenir. Taraflar arasında böyle bir anlaşma olmadığı takdirde, aleyhine karar verilen tarafın Türkiye'deki yerleşim yeri, yoksa sâkin olduğu, bu da yoksa icraya konu teşkil edebilecek malların bulunduğu yer mahkemesi yetkili sayılır.

Arnavutluk Cumhuriyeti Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yabancı hakem kararlarının tenfizinde hangi asliye hukuk mahkemesi yetkili mahkeme olacağını tespit edilmemiştir. Emsal Yargıtay Kararları tarafından bu kanun boşluğu doldurmaya çalışılmıştır. Böylece hakem kararının tenfiz olacağı ya da aleyhine karar verilen tarafın Arnavutluk'taki yerleşim yeri yoksa sakin olduğu yer mahkemesi yetkili sayılır.

New York Sözleşmesi ve MÖHUK uyarınca tenfiz istenen tarafın, mahkemeye yabancı hakem kararının aslı veya usulüne göre onanmış suretini ve hakem kararı ve tahkim sözleşmesinin tercümelerini vermesi gerekmektedir. Arnavutluk hukukuna göre tenfiz istenen tarafın, mahkemeye tahkim sözleşmesinin vermesi gerekmemektedir. Ayrıca Arnavutluk hukukuna göre hakem kararının aslı veya usulüne göre onanmış sureti dışında tenfiz talebi dilekçesine bu belgeler de eklenecek:

1. Yabancı hakem kararının kesinleşmiş hale geldiğini ispat eden bir belge ve bu belgenin usulüne göre onanmış tercümesi vermesi gerekmektedir.

2. Yabancı hakem kararının tenfiz talebi dilekçesi tarafın kanuni temsilcisi ya da avukatı tarafından verilmiş ise mahkemeye vekâletnamenin ve usulüne göre onanmış tercümesi vermesi gerekmektedir.

Ayrıca Türk hukukunda farkı olarak, Arnavutluk'ta yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfiz talebi dilekçesi diplomatik yollara da verilir.

SONUÇ

1958 tarihli New York Sözleşmesi, hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin en önemli milletlerarası sözleşmedir. Bu sözleşme, akit devletlerin, geçerli tahkim sözleşmelerinin icrasını istemekte, hakem kararının onanması ve icra edilmesi için çok daha açık kurallar getirmektedir. Yabancı hakem kararlarının tanıma ve tenfiz şartları New York Sözleşme'sinin V. maddesinde sınırlı olarak sayılmaktadır ve başka bir sebeple hakem kararının tenfizi reddedilemez.

5718 sayılı MÖHUK'nun yürürlüğe girmesiyle yabancı hakem kararlarının tenfizine ilişkin New York Sözleşmesi ve Türk hukuku arasında büyük bir fark görülmektedir. Ancak Arnavutluk hukukunda yukarıda tespit edilen eksiklikleri yok etmek için ve bu hükümleri milletlerarası düzenlemelere uygun hale getirmek için yeni kanun düzenlenmelidir. Kanaatimizce düzenlenecek kanun New York Sözleşmesi'nin hükümlerine dayanarak hazırlanmalı ve Türk hukukunda olduğu gibi hakem kararları ve yabancı mahkeme kararları birbirinden farklı düzenlemelere yer alınmalıdır.

Daha modern düzenlemeler yaparak, Arnavutluk'ta uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözüm yolu olarak milletlerarası ticari tahkim yolunun tercih edilmesine neden olacaktır. Böylece ülkeye yabancı yatırım ve sermayenin çekilmesi sağlanacaktır. Dolayısıyla Arnavutluk'un ekonomisi de gelişecektir.

KAYNAKÇA

- Akıncı, Z. (1994). *Milletlerarası Ticari Hakem Kararları ve Tenfizi*. Ankara: DEÜHF Dergisi.
- Akıncı, Z. (2007). *Milletlerarası Tahkim*. (İkinci Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Ansay, T. (1984). Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin New York Anlaşması ve Yeni Türk Devletler Özel Kanunu Kanunu., *Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi, Bildiriler Tartışmalar, II. Tahkim Haftası*. Ankara. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Arat, T. (1964). Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (AÜHFD)*, 21(1-4).
- Aslan, Z., Arat, N. (2005). Kamu Hizmeti İmtiyaz Sözleşmelerinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklarda Tahkim Usulü, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8).
- Bello, H. (2013), Mexheleja – Kodi Civil Osman dhe trashëgimia juridike osmane në Shqipërinë e viteve 1912-1929. “*Zani I Nalte*” Dergisi, 2(2).
- Birsel, M. (1998). *Milletlerarası Tahkim Sözleşmeleri (Arbitration Conventions) ve İki Taraflı Yatırım Anlaşmalarının Türk Hukuku Üzerindeki Etkileri*, Ali Bozer’e Armağan. Ankara.
- Birsel, M. (2005). Türkiye’de Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinin Anayasal ve Küresel Boyutları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi (DEÜHF) Dergisi*, 7(2).
- Birsel, M., (1984). Milletlerarası Ticaret Odasının Uzlaştırma ve Tahkim Hükümlerine Göre Verilen Hakem Kararlarının 2675 Sayılı Kanun Hükümleri Dairesinde Türkiye’de Tenfizi., *Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi, Bildiriler-Tartışmalar, II. Tahkim Haftası*. Ankara. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Birsel, M., Budak, A. (1997). Milletlerarası Tahkim Konusunda Türk Hukuku Açısından Sorunlar ve Öneriler – Türk Tahkim Hukuku ve UNCITRAL Kanun Örneği., Veziroğlu, S. (Editör). *Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi?, Sempozyum-Bildiriler-Tartışmalar*. Ankara. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Çelikel, A., Erdem, B. (2016). *Milletlerarası Özel Hukuk*. (On dördüncü Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi.
- Daradkeh, L. (2005). *Recognition and Enforcement of Foreign Commercial Arbitral Awards Relating to International Commercial Disputes: Comparative Study (English and Jordanian Law)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Leeds Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Birleşik Krallık.

- Dayınlarlı, K. (1984). Yabancı Hakem Kararlarının 2675 Sayılı Kanuna Göre Tenfizi., *Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi Bildiriler Tartışmalar, II. Tahkim Haftası*. Ankara.
- Demircan, H. (2005). *UNCITRAL Tahkim Kuralları ile Milletlerarası Tahkim Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Ad Hoc Tahkim*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ekşi, N. (2013). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Tahkim*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Erdoğan, F. (2004). *Uluslararası Hukuk ve Tahkim*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Ertekin, E., Karataş, İ. (1997). *Uygulamada İhtiyari Tahkim ve Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi Tanınması*. Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Greenberg, S., Kee, C., Weeramantry, J. (2011). *International Commercial Arbitration An Asia-Pacific Perspective*. Londra: Cambridge Üniversitesi Yayınevi.
- Hacıbekiroğlu, E. (2012). *Milletlerarası Tahkim Hukukunda Deliller ve Delillerin Değerlendirilmesi*. İstanbul: XII Lehva Yayıncılık.
- İnternet: McLaughlin, J., Genevro, L. (1986). Enforcement of Arbitral Awards under the New York Convention - Practice in U.S. Courts. Berkeley Journal of International Law, Vol. 3(2), 252. Web: <http://scholarship.law.berkeley.edu/bjil/vol3/iss2/2>
- Kalia, A. (2010). *E drejta nderkombetare private*. Tirane: Flesh Yayınevi.
- Kalpsüz, T. (2009). Hakem Kararlarının İcrası. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 25(2).
- Kaplan, Y. (2002). *Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık*, Ankara.
- Keskin, B. (2007). *Kamu Hizmetinin Görülmesine İlişkin Sözleşmelerde Uluslararası Tahkim*. İstanbul: Arıkan Yayınevi.
- Kola, F. (2008). *Vendimi I Arbitrazhit Kundershtimi, Njohja dhe Ekzekutimi i tij*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Tirana Üniversitesi, Arnavutluk.
- Kola, F., Çinari, S. (2015). *Zgjidhjet alternative te mosmarreveshjeve*. Tirane: Albas Yayınevi.
- Koral, R. (1961). Yabancı Hakem Kararlarının İcrası Hakkında Birleşmiş Milletler New York Konferansı ve 10 Haziran 1958 tarihli Sözleşme. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 24(1-4).
- Krisafi, K., Ballanca, Z., Luarasi, A., Gjika, G., Zaganjori, Xh., Elezi, I, Nova, K., Omari, L., Hysi, G, Brozi, Z., Gjilani, F. (2007). *Historia e Shtetit dhe e se Drejtes ne Shqiperi*. Tirane: Luarasi Yayınevi.
- Kuru, B. *Hukuk Muhakemeleri Usulü*.(Altıncı Baskı). İstanbul: Demir Yayınevi.

- Kuru, B., Arslan, R., Yılmaz, E. (2002). *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*. (On dördüncü Baskı). Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Mandia, L. (2005). *Harmonizimi i legjislacionit proçedural civil. Njohja dhe ekzekutimi i vendimeve të huaja gjyqësore*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tirana Üniversitesi, Arnavutluk.
- Meneri, S. (2012). *E drejta e arbitrazhit dhe e ndermjetesimit nderkombetar tregtar*. Tirane: Guttenberg Yayınevi.
- Mici, K. (2014). *Palet Ndergjyqese ne Procesin Gjyqesor Civil*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aleksander Moisiu Üniversitesi, Arnavutluk.
- Mistelis, L. (2015). *Concise International Arbitration*. (İkinci Baskı). Hollanda: Kluwer Law International Yayınevi.
- Nomer, E. (1965). Milletlerarası Hakemlik Sözleşmelerinde Kanunlar İhtilafı. *Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası*, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Nomer, E. (2001). Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni Müdahalesi, Prof. Dr. Aysel Çelikel'e Armağan. *MHB*, 19-20(1-2).
- Nomer, E. (2009). *Milletlerarası Usul Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Nomer, E. (2015). *Devletler Hususi Hukuku*, (Yirmi birinci Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi.
- Nomer, E., Ekşi, N., Gelgel, G. (2008). *Milletlerarası Tahkim Hukuku*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi.
- Oğuz, A. (2004). *Lex mercatoria : tarihçe, kaynaklar, tahkim uygulamasındaki yeri, hukuk teorisi içerisindeki yeri*. Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Özdemir, D. (2003). Milletlerarası Ticari Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk Olarak Lex Mercatoria. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(1-2).
- Öztekin, G. (1993). Yargıtay 15. Hukuk Dairesi'nin 22.09.1989 tarihli kararının eleştirisi, *MHB*, 13(1-2).
- Pekcanitez, H., Atalay, O., Özekes, M. (2015). *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*. Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Redfern, A., Blackaby, N., Partasides, C., Hunter, M. (2004). *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. Londra: Sweet & Maxwell Yayınevi.
- Reed, L., Paulsson, J., Blackaby, N. (2010). *Guide to ICSID Arbitration*. Kluwer Law International Yayınevi.
- Sakmar, A. (1982). *Yabancı İlâmların Türkiye'deki Sonuçları*, İstanbul: Fakülteler Matbaası.

- Schreuer, C. (2001). *The ICSID Convention: A Commentary*. Londra: Cambridge Üniversitesi Yayınevi.
- Şanlı, C. (1986). Milletlerarası Ticari Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi (BATİDER)*.
- Şanlı, C. (1990). 21 Nisan 1961 Tarihli Avrupa Anlaşması ve Türk Tahkim Hukuku., *Avrupa (Cenevre) – New York Sözleşmesi ve Türk Tahkim Hukuku Sempozyumu*. Ankara. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Şanlı, C. (2011). *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*. (Dördüncü Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi.
- Şanlı, C., (1984). Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakem Kararlarının Tahkim Yeri Hukukundan Ayrılması ve Bu Kararların 2675 Sayılı Kanun Açısından Tenfizi Sorunu., *Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi, II. Tahkim Haftası*. Ankara. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Şit, B. (2005). *Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*. Ankara: İmaj yayınevi.
- Tanrıbilir, B., Şit, B. (2002). Milletlerarası Tahkim Müessesesi ve Yeni Milletlerarası Tahkim Kanunu. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni (MHB)*, 22(2).
- Tanrıver, S. (1998). Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizi Bağlamında Kamu Düzeninin Etkisi, Prof. Dr. Yılmaz Altuğ’a Armağan. *MHB*, 17-18(1-2).
- Tanrıver, S. (2000). *Kamu Hizmeti İmtiyaz Sözleşmeleri ve Tahkim, Prof. Dr. Kemal Oğuzman’a Armağan*. İstanbul.
- Tuygun, S. (2007). *ICSID Tahkime İlişkin Hakem Kararlarının İcra Edilmesi*. İzmir: Güncel Yayınevi.
- Ulusoy, A. (2001). Kamu Hizmeti İmtiyaz Sözleşmelerine İlişkin Tahkim., *Milletlerarası Tahkim Semineri*. Ankara.
- Ünal, Ş. (1990). Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası., *Avrupa (Cenevre) – New York Sözleşmesi ve Türk Tahkim Hukuku Sempozyumu*. Ankara. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Van den Berg, A. J. (2007). New York Convention of 1958: Refusals of Enforcement. *Journal of ICC International Court of Arbitration*, 18(2).
- Van den Berg, A.J. (2009). The New York Convention of 1958: An Overview Gaillard., E., Di Pietro, D. (Editörler). *Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards–The New York Convention in Practice*. Londra. Cameron May Yayınevi.
- Weigand, F. (2009). *Practitioner's Handbook on International Commercial Arbitration*. (İkinci Baskı). Birleşik Krallık: Oxford Üniversitesi Yayınevi.

Yavuz, C. (2009). Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi ve Tabi Olduğu Hükümler., Ulusoy, E., Yıldırım, A. (Editörler). *II. Uluslararası özel hukuk sempozyumu "tahkim" 14 Şubat 2009, konuşmalar, tartışmalar, bildiriler*. İstanbul. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

Yeğengil, R. (1974). *Tahkim (L'Arbitrage)*. İstanbul.

Yeşilova, B. (2008). *Milletlerarası Ticari Tahkimde Nihai Karardan Önce Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi*. İzmir: Güncel Yayınevi.

Yılmaz, E. (2011). *Hukuk Sözlüğü*. Ankara: Yetkin Yayınları.

Zhang, B. (2015). *Recognition And Enforcement Of Foreign Arbitral Awards In China And Grounds For Refusal In The Context Of The New York Convention*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ghent Üniversitesi, Belçika.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Mulaj, Fatmira
Uyruğu : Arnavutluk
Doğum tarihi ve yeri : 15.05.1992/ Durres
Medeni hali : Bekar
Telefon : 05070222155
e-posta : fatmira_92@hotmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet yılı
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi	Devam Ediyor
Lisans	"Aleksander Moisiu" Üniversitesi	2013

Yabancı Dili

İngilizce

GAZİ GELECEKTİR..

